

Mare

'Ik heb nooit in de kast gezeten'

Pagina 8

Dwargarbeiders uit Noord-Korea bouwden Nederlandse schepen

Pagina 3

Welke planten werden er gegeten tijdens de Hongerwinter?

Pagina 7

Sterrenkundige Ewine van Dishoeck: 'Hard werken hoort erbij'

Pagina 9

Geslepen strategen

Leids onderzoek moet favorieten nog sneller laten schaatsen

Vrijdag begint in Pyeongchang het Olympisch schaatstoernooi. Leidse onderzoekers hielpen mee de trainingen van Sven Kramer en Kjeld Nuis te verbeteren. 'Ik verwacht toch wel gouden medailles.'

DOOR VINCENT BONGERS 'Trainingsschema's zijn de kroonjuwelen van een coach. Die zijn in principe geheim.' Maar, zegt Arno Knobbe niet zonder trots: 'Wij hebben de eer gehad dat we die van Jac Orië toch mochten gebruiken.'

De coach van Nederlandse topschaatsers als Sven Kramer en Kjeld Nuis was bereid zijn gegevens te delen, zegt de onderzoeker van het Leiden Institute of Advanced Computer Science (LIACS).

'Het is een vraagstuk waar elke coach mee worstelt: hoe deel ik de trainingen in om tot een optimaal resultaat te komen? Orië gaf ons een uitdaging: "Laat maar dingen zien die ik nog niet wist." Zijn schema's zijn heel goed, dat verwacht je ook wel van een succesvolle coach. Maar hier en daar zaten er nog wat onvolkomenheden in die we graag wilden fiksen.'

Voor het winterseizoen 2015-2016 begon Knobbe aan zijn analyse. Daarbij richtte hij zich op de schaatsers die lang bij de ploeg zaten. 'Die hebben een flinke data-geschiedenis opgebouwd. Nuis, die de 1000 en 1500 meter rijdt op de Spelen, was toen al zeven jaar in dienst bij LottoNL-Jumbo. Dan heb je informatie over heel veel trainingen en zo'n

honderd wedstrijduitslagen. Dat betekent dat je honderd keer een experiment hebt gedaan. Vervolgens laat je statistiek los op die data. Dan kijk je aan welke knoppen je kunt draaien bij de training. Wat heeft een positieve of negatieve invloed op de wedstrijduitslag?'

'Orië weet heel veel als expert, maar je kunt hele subtiele dingen uit data halen: informatie die was verstopt. Het is elke keer weer een verrassing als je uiteindelijk op de knop drukt. Er waren een paar valkuilen waar de coaches intrapten, kwamen we achter.'

'Het bleek dat Nuis soms net te veel trainde, waardoor hij wat te vermoeid aan een wedstrijd begon. Een training is in eerste instantie alleen nadelig voor je lichaam. Dan herstel je en gaat je lichaam supercompenseren: je wordt net wat fitter dan je al was. Maar het duurt soms een week voordat die supercompensatie voordeel oplevert.'

'Bij Nuis ontdekten we dat hij in de vijf dagen voor een wedstrijd in de ochtendtrainingen te zwaar belast werd. Dat kan één à twee procent schelen in een race. Met die informatie kun je een schema aanpassen. De coaches hebben dat ook opgepakt.'

En met succes. 'Dat seizoen pakte heel goed uit voor het team. Het is natuurlijk ontzettend moeilijk om vast te stellen of er een causaal verband is tussen ons onderzoek en de verbeterde resultaten. Maar Nuis is sindsdien wel van tweede en derde plaatsen naar eerste plaatsen gegaan.'

In Pyeongchang is hij een serieuze kandidaat voor goud op de duizend meter. Knobbe: 'Ik volgde het schaatsen nooit echt bewust, maar nu ga ik natuurlijk volgen. Ik ver-

wacht toch wel wat gouden medailles. Je kunt alleen maar teleurgesteld zijn als dat niet zo is.'

De introductie van de klapschaats in de was in de jaren negentig een grote revolutie. Orië denkt dat er een vergelijkbare revolutie mogelijk is door de trainingen te optimaliseren; door de fysiologie van de mens nog net iets beter te begrijpen.'

Is hij op de hoogte van de laatste stand van zaken? 'De ploeg zit nu een beetje in een cocon. Maar ik heb Orië net nog gesproken, en alle signalen zijn positief. Iedereen is fit en goed voorbereid. Het zou wel eens goed kunnen uitpakken.'

> Zie ook pagina 6

Sven Kramer (links) staat klaar voor de start van een 3000 meter testwedstrijd tegen Ted Jan Bloemen, afgelopen maandag in de Olympische schaatshal van Gangneung. Foto Vincent Jannink/ANP

Minerva is een paardrijkschool, en Quintus een varkenshouderij

Studentenvereniging Minerva is een "Paardrijkschool/manege". Althans, als je het Google vraagt. ALSV Quintus? Een varkenshouderij. Roeivereniging Njord? Een poelier.

Niet alleen Leidse verenigingen kwamen vorige week ineens anders uit de zoekmachine gerold.

Het Groningse Vindicat was een dak- en thuislozenopvang, de stadsgenoten van roeivereniging Gyas hadden zich ook toegelegd op het fokken van varkens en Aegir was een vrouwenbeschermingsorganisatie. In Amsterdam was Nereus een kano- en kajakclub geworden en ook in Rotterdam waren slachtoffers gevallen.

Het Groningse weblog Sikkom wist direct waar de dader te zoeken: 'Nou, dat zouden best wel eens Leidenaren kunnen zijn. De ratten.'

Bij Mare meldde zich het 'brein achter de operatie', dat een Leidse herkomst bevestigde. Augustinus en Minerva waren het echter niet. Over hun slachtoffers was deze groep 'van mening dat hun eigenlijke doelstellingen wel wat verder naar buiten uitgedragen mochten worden.'

Het bewerkings-algoritme van Google bleek vervolgens gemakkelijk te omzeilen en de vereiste goedkeuring was via een paar verenigingsgenoten zo geregeld. Verder wilden de daders anoniem blijven, maar hun lievelingskleuren zijn bij Mare bekend. Het zijn er drie, waaronder paars. Quintus en Njord houden zich inmiddels gewoon weer bij hun leest. Wie van paarden houdt, kan zich nog altijd aanmelden bij Minerva. **MVV**

Raad van State: data zijn niet te wobben

De Universiteit Leiden hoeft de ruwe data van een onderzoek naar etnisch profileren door de Haagse politie niet openbaar te maken.

Pagina 2 en 4

Reisgegevens inzien mag, vindt rechter

De Dienst Uitvoering Onderwijs mag de reisgegevens van studenten checken om na te gaan of ze wel terecht een beurs voor uitwonenden ontvangen.

Pagina 4

'Is strenge sanctie, wel gepast?'

Bëta studies eisen dat studenten zich tijdig inschrijven voor tentamens. Wie dat niet doet, wordt weggestuurd, of krijgt het cijfer niet geregistreerd.

Pagina 5

Homobeweging is jarig, maar ruziet

Leiden University Pride doet niet meer mee aan de festiviteiten rond het vijftigjarig bestaan van de Leidse homobeweging. 'Het COC-bestuur moet aftreden.'

Pagina 5

Bandirah Pagina 12

Lekker geheim

DOOR BART BRAUN Wij zijn er niet voor de overheid, de overheid is er voor ons, en van ons. Je zou dus denken dat vrijwel alle overheidsinformatie vrijelijk toegankelijk is.

Mensen die bij die overheid werken, zijn echter ook maar gewoon mensen. Die willen gewoon hun werk doen, en soms – het zijn immers mensen – stinkt dat werk een beetje. Burgers, bedrijven en journalisten krijgen dus de informatie die ze van hun overheid willen hebben lang niet altijd zomaar mee.

Nederland kent daarom een Wet openbaarheid van bestuur (Wob), een juridisch breekijzer om de dichte schulpen van gemeentes, ministeries en overheidsinstellingen open te krijgen. De Wob helpt om boetes aan te vechten, en bij de controle op bestuurders.

Dankzij de wet weten we dat voormalig minister Van der Steur liep te liegen over het ontslag van de Leidse hoogleraar George Maat. Dat het ministerie van Defensie militairen jarenlang liet werken met kankerwekkende wapenolie en daarover loog tegen de Tweede Kamer. Dat er aan de Universiteit Utrecht wel érg liberaal werd gedeclareerd – de collegevoorzitter stapte mede daardoor op – en nog veel meer.

Universiteiten vallen dus ook onder de Wob. Maar niet helemaal. Als iemand meer wil weten over het incident met de pizza in de magnetron waardoor blijkbaar de bètacampus ontruimd moest worden – de faculteit vindt het 'niet nieuwswaardig' en geeft geen verdere informatie – kan hij of zij Wobben.

Hoeveel vliegkilometers maken hoogleraren eigenlijk? Wob.

Voor de ruwe data van het onderzoek van Leid-

se criminologen naar etnisch profileren door de Haagse politie heeft u echter niets aan de wet, blijkt nu (zie pagina 4).

Onderzoeksbureau Jansen & Janssen zit al jaren achter die data aan, maar vorige week besloot de Raad van State, het hoogste rechtsorgaan van ons land, dat wetenschappelijk onderzoek geen bestuurswerk is en dus niet onder Wet openbaarheid van bestuur valt. 'Een klinkende overwinning', vond onze universiteit dat. We mogen lekker iets geheim houden!

Voor de redenering van de Raad valt natuurlijk wat te zeggen, al is het wel pijnlijk dat het hier juist gaat over iets dat wel degelijk onderwerp van bestuur is, en niet over bijvoorbeeld katten-DNA of pulsarwinden. Je kunt je prima voorstellen dat er een breed maatschappelijk belang gediend zou kunnen zijn bij de openbaarmaking van bepaalde onderzoeksdata. Dit even los van de vraag of dat hier het geval is, en of het inderdaad zo godsonmogelijk is om de Haagse gegevens te anonimiseren als de criminologen beweren. In zo'n geval heeft de samenleving, die dat belang heeft én voor het onderzoek betaalde, juridisch geen poot om op te staan.

Het is, kortom, tijd dat er een nieuwe wet komt, die toegang tot zulke data regelt: een Wet openbaarheid wetenschap. Met duidelijke regels over de herleidbaarheid naar personen, met duidelijke definities over wat er nou wel en niet onder onderzoeksgegevens valt, en met als kern en uitgangspunt dat dit soort informatie gewoon beschikbaar zou moeten zijn.

Het is vast niet makkelijk om zo'n wet te bouwen. Misschien dat er een opzet en verkenning gemaakt kunnen worden, door een goede juridische faculteit. Maar misschien niet die van Leiden.

Colofon

Redactie-adres Reuvenplaats 3, 2311 BE Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
Website mareonline.nl
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 15.000
Hoofredactie
Frank Provoost frank.provoost@mare.leidenuniv.nl
Redactie
Vincent Bongers vbongers@mare.leidenuniv.nl
Bart Braun bbraun@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Marleen van Wesel h.g.van.wesel@mare.leidenuniv.nl
Melle Peters (stagiair) m.t.peters@umail.leidenuniv.nl
Medewerkers
Fernke Blommaert · Mattijn de Groot · Holger Gzella ·
Monica Preller · Marit de Roij · Benjamin Sprecher ·
Susan Wichgers
Fotografie Taco van der Eb · Marc de Haan
Illustraties Bas van der Schot · Bandirah · Silas.nl
Basisonwerp Roeland Segaar, Dokwerk Communicatie
Art direction en vormgeving Marcel van den Berg
Drukwerk Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties Bureau van Vliet B.V.
Postbus 20 2040 AA Zandvoort
Telefoon 023 - 571 47 45
Redactieraad
Prof. dr. J.C. de Jong (voorzitter) · Prof. dr. F. Israel (vice-
voorzitter) · Dr. Hans Vollaard (secretaris) · Maxim Allaart ·
Asel Arynbaeva · Joline Cramer · drs. Bart Funnekotter ·
Marlou Grobbee · drs. Malou van Hintum · mr. Folkert
Jensma · Josephine Say · Prof. dr. Nico Schrijver
Jaarabonnementen
Een jaarabonnement op Mare loopt van september t/m
juni. Belangstellenden kunnen Mare thuisgestuurd
krijgen door €35 over te maken op IBAN
NL68RAB00103257950 ten name van Universiteit Leiden
(o.v.v. Mare en SAP-nummer 6200092091) en
vervolgens een bevestigingsmail met daarin hun adres
te sturen naar redactie@mare.leidenuniv.nl.
Studenten betalen €25.
Ter controle graag in de bevestigingsmail ook het
studentnummer vermelden.
Adreswijzigingen, klachten en opmerkingen over de toezending
redactie@mare.leidenuniv.nl 071-5277272.
Ingezonden mededelingen
Mededelingen voor het op donderdag verschijnende
nummer moeten uiterlijk de voorafgaande donderdag
16.00 uur in het bezit van de redactie zijn.
ISSN 0166-3690

Column

Traditie en innovatie

In de heersende propaganda geldt innovatie als de seks van de wetenschap. Die hebben inderdaad één ding gezamenlijk – ze worden allebei compleet overschat.

Wetenschap is per definitie conservatief, want haar meest basale drijvende kracht is een conservatieve houding: de aanschouwende verbazing die het wonderbaarlijke tot zijn recht laat komen en verklaren wil in plaats van steeds maar veranderend ingrijpen.

Deze houding viert het spel dat verder geen doel kent, de vreugde in de complexiteit van de gulle natuur, het vermogen om te begrijpen gewoon omdat het kan. De Wijsheid die zich bij de schepping voor God vermaakte (Spreuken 8:30–31) is het archetypische beeld ervan.

Abstracte problemen, de oneindige rijkdom van de wereld en prestaties van hoogstaande beschavingen, de ijkpunten van iedere wetenschap, vergen bescheidenheid. Ze zijn de inhoud van een gesprek over de eeuwen heen dat door iedere generatie vernieuwd wordt. Het duurt steeds enige tijd om bij nieuwe ontdekkingen kaf en koren te scheiden en de reikwijdte betrouwbaar te taxeren. Uiteraard moet ook de stem van de doden gehoord worden. De zuiverende overdracht van kennis binnen academische tradities is daar de gepaste vorm voor.

Tradities provoceren echter door hun elitaire uitstraling: ze veronderstellen een 'binnen' en een 'buiten', maar ook de duurste gedeclareerde Grand Cru verleent er niet per se toegang toe, het schreeuwende maar slecht zittende pseudo-bankiersstreepjespak van het rek – helaas geen aftrekpoot, dus dan maar goedkoop – helemaal niet.

Desondanks is het de primaire taak van universiteiten om beproefde tradities te bewaren en voor degenen te ontginnen die bereid en geschikt zijn om er door met hard werk gevormd talent deel van uit te maken. Ik heb daarom altijd veel waardering gehad voor mensen die via een colloquium doctum binnen zijn gekomen, omdat ze durf en ambitie vertoonden, al lag een studie vanwege hun achtergrond niet voor de hand. Dat is immers wat moeilijker dan jarenlang op het vwo te slaapwandelen en vervolgens nog eventjes op dezelfde voet door te gaan.

Aangezien het streven van de geest nooit ophoudt, komt de vooruitgang op een gegeven moment vanzelf wel. Hij

wordt juist door het koesteren van traditie en vakmanschap bevorderd, want tot nu toe is nog iedere innovatie van belang gegrondest in de meesterlijke beheersing van het bestaande paradigma. Ook spontaan ogende doorbraken zoals de ontcijfering van schriften hebben vaak een langere aanloop; soms werden ze zelfs op een veel vroeger moment geanticipeerd.

Het concept 'epistemische modaliteit' ('het zou kunnen dat') bijvoorbeeld geeft sinds een aantal jaren een fundamenteel beter inzicht in de ingewikkelde samenhang tussen de categorieën tijd, (on)voltooidheid en mogelijkheid in de werkwoordelijke systemen van talen, en voor het Semitisch wordt het pas sinds zo'n vijftien jaar toegepast. Maar met een iets andere terminologie kwam ik het ooit in een totaal vergeten boek over het Hebreeuws uit 1846 tegen.

Af en toe moet men weliswaar de feniks zijn voorrecht betwisten en de eigen glans vernieuwen om niet steeds bij hetzelfde trucje te blijven staan. Dat lukt echter alleen door oprecht meer te willen weten en niet door wanhopig op zoek te gaan naar iets wat nog niemand beweerd heeft. Blijvende ontdekkingen ontstaan omdat een keer iemand bij de alledaagse wetenschapsbeoefening een 'spark' heeft en iets ziet: een parallel, een patroon, een samenhang. Rilke heeft dit in het gedicht *Werkleute sind wir* raak verwoord: we zijn als bouwluur van verschillende niveaus bezig, maar soms komt een gewichtige reiziger uit de verte en laat ons een geheel nieuwe greep zien.

Desondanks werkt traditie geenszins luiheid in de hand. De ijeren wil om standaarden hoog te houden en zich te bewijzen terwijl de grootheden van weleer toekijken, zou iedereen moeten motiveren om zijn best te doen. En toch kan zij tenminste enige bescherming bieden tegen de bekende gevolgen van buitensporige competitie, perfectionisme en innovatiedruk: aan tobben, depressie, slaap- en eetstoornissen, in de ergste gevallen psychopathologieën en suïcidaliteit, staat het troostende besef tegenover opgenomen te zijn in iets dat de eigen persoon ver overstijgt.

HOLGER GZELLA is hoogleraar Hebreeuwse en Aramese taal- en letterkunde

Anderhalve dollar per maand

Noord-Koreaanse slaven bouwden schepen voor Nederlandse bedrijven

Stills uit *Dollar Heroes*.

Noord-Koreaanse dwangarbeiders hebben op scheepswerven in Polen onder erbarmelijke omstandigheden Nederlandse boten gebouwd, ontdekten Leidse onderzoekers. 'Zo financier je dus de raketten van het regime.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN Het zijn goede werkers, die Noord-Koreanen. Gedisciplineerd, maken geen fouten. De conciërge van een scheepswerf in het Poolse Szczecin weet ook waarom: 'Otherwise their families in Korea get their asses kicked.'

Ze beginnen vroeg, vertelt hij, omdat ze toch op de scheepswerf wonen. Dat doen ze allemaal: zelf een woonplek kiezen mag niet. Ze mogen ook niet met vreemden praten, ontvangen maar een fractie van hun salaris, maken lange dagen en krijgen maar één keer in de maand even vrij. Bewoners van het stadje vertellen dat er vroeger soms werkers 'langs kwamen marcheren' onder leiding van een officier, nu zien ze alleen maar een auto met geblindeerde ramen naar de scheepswerf rijden. 'Misschien marcheren ze nu ondergronds, grapt de bewoner.'

Een Koreaanse arbeider, die in het diepste geheim met de journalisten praat, verraad een andere kant: 'Op zondag drink ik alleen maar. Iedereen drinkt. Wat moeten we anders? We zijn een geïsoleerde groep.' Hij mist zijn familie, maar bellen kan niet: Pyongyang blokkeert al het contact.

Op de scheepswerf in Szczecin, van het bedrijf Partner, worden al jarenlang schepen gebouwd voor Nederlandse bedrijven. Minstens 36, meldt het rapport *People for Profit* van een Leidse onderzoeksgroep onder leiding van hoogleraar Koreastudies Remco Breuker. Hij ontving het ruwe beeldmateriaal van journalisten die wereldwijd onderzoek deden naar de leefomstandigheden van Noord-Koreaanse arbeidsmigranten, voor de documentaire *Dollar Heroes*.

'Dat mensen zich helemaal kapot drinken omdat ze het allemaal niet aankunnen', is een van de dingen die Breuker niet wist. Die wanhoop komt ook op andere manieren naar

buiten: op Poolse tomatenboerderijen worden gevechten tussen vrouwelijke arbeiders aangemoedigd door het management, vertelt hij. 'Om de frustraties maar kwijt te raken. 'Als ik collega's hoor praten over dat het allemaal vrolijke slaven zouden zijn, denk ik: als ze jou daar één dag neerzetten kom je huilend terug. Ik ook, trouwens.'

In totaal zijn 36 schepen van het bedrijf naar Nederlandse klanten gegaan, waaronder baggerbedrijf Boskalis, dat drie schepen kocht. In sommige gevallen hielden Nederlandse scheepsbouwers toezicht bij de constructie van de schepen in Polen, meldt het rapport, zoals bij de bouw van de *Arctic Dawn*. 'De lokale vaklieden worden hierbij begeleid door Nederlandse scheepsbouwexperts.'

'Als ze jou daar één dag neerzetten kom je huilend terug'

'Het grootste illegale uitzendbureau ter wereld', noemt Breuker het. Noord-Korea heeft geld nodig, maar dit is moeilijk door de geïsoleerde status van het land en de internationale sancties. Dus zendt het land wereldwijd arbeiders uit, volgens Breuker schatting 150 duizend. Die werken met een normaal werkvisum en kunnen op papier legaal werken, ook in de Europese Unie.

Maar hun salaris wordt via Rusland en China, waar het Noord-Koreaanse regime bankrekeningen heeft, weggesluisd naar Pyongyang. Of het geld wordt in Polen opgenomen en per koerier met zakken tegelijk naar Noord-Korea gestuurd. Ook diplomaten nemen geld mee in hun bagage, omdat zij vanwege hun diplomatieke immuniteit niet gecontroleerd mogen worden.

Kunnen die geldstromen afgeknapt worden? 'Alles kan, maar het gaat heel veel tijd kosten', zegt Breuker. Het regime financieel aanpakken is wel een effectieve manier. 'Dat is precies wat er nu gebeurt. Als je dat uitbreidt, krijg je ze wel aan tafel.'

De werkers ontvangen soms nog

een fractie van hun salaris, of zelfs helemaal niets. 'Ze gaven me niet meer dan anderhalve dollar als maandsalaris voor de eerste drie maanden', vertelt een arbeider in *Dollar Heroes*. Hij werkt op een andere Poolse scheepswerf, Crist Shipyard. Daar bouwde hij tot 2016 mee aan een Nederlands cruiseschip. Het hoogste maandsalaris dat hij ooit kreeg was 180 dollar. 'Zelfs als ik dertien uur per dag werkte, en 's nachts.' Na drie jaar en vier maanden had hij 2,500 dollar verdiend. Daarvan stuurde hij in totaal 1,600 naar zijn vrouw, die achterbleef in Noord-Korea. Gemiddeld had hij 27 euro per maand te besteden.

Crist Shipyard is overigens de werf waar in 2014 lasser Chŏn Kyŏngsu overleed. Nadat zijn kleren vlam vatten vanwege slechte isolatie verbrandde hij levend.

Boskalis zegt niets te weten van het gebruik van Noord-Koreaanse mankracht bij het bouwen van hun schepen. Hadden ze dit geweten, dan hadden ze de samenwerking stopgezet, meldde CEO Peter Berdowski dinsdag aan *BNR Nieuwsradio*. Ook andere bedrijven ontkennen: Johan Schouwenaar, de baas van baggeraar Royal Bodewes, zei in het *AD* wel op de scheepswerf te zijn geweest maar geen Noord-Koreanen te hebben gezien. Ze doen sinds vorig jaar geen zaken meer met Partner.

'Het akeligste scenario is dat ze het echt niet wisten', reageert Breuker. 'Het kan dus zo dichtbij komen. We moeten even laten doordringen wat daar de consequenties van zijn. Uiteindelijk financier je dus zo de raketten van Noord-Korea, als je het zo kort door de bocht wil zeggen. Je moet alles gaan overdenken, ook de sancties. Op deze manier hebben die helemaal geen zin.'

Hij hoopt op 'absolute transparantie' van de bedrijven, en op passende maatregelen. 'Ze moeten constructief meedenken aan oplossingen om dit te voorkomen, en het een goedmaken. Als blijkt dat de Noord-Koreanen onderbetaald werden, en de bedrijven zich verantwoordelijk voelen, moeten ze geld opzijzetten voor de arbeiders. Je moet een beroep doen op het sociale geweten van bedrijven. Ik kan me voorstellen dat ze daar voor open staan.'

Saturday Weekly Criticism Sessions

'Het is een totaal andere wereld.' Zo reageren de journalisten in *Dollar Heroes* als ze met verborgen camera een Noord-Koreaanse woonplek filmen in Vladivostok. Het blijkt een totaal andere plek ten opzichte van de grauwe stad buiten: groen geschilderde muren, betegelde vloeren, propagandateksten aan de muur, waar ook een keurig rijtje Noord-Koreaanse kranten is opgehangen.

Het Noord-Koreaanse systeem is naar Rusland geëxporteerd. Dat blijkt ook uit de aanwezigheid van zogenoemde 'Saturday Weekly Criticism Sessions', die in het rapport *People for Profit* worden beschreven.

Even uitleggen: In Noord-Korea bestaat een gewoonte – of eigenlijk een verplichting – om regelmatig sa-

men te komen met collega's, buurtgenoten of andere groepen om kritiek op elkaar te geven. Dan moet iemand publiekelijk zijn fouten opbiechten, beschuldigingen ondergaan van de andere aanwezigen, en ook kritiek leveren op de rest.

Deze sessies worden ook in Rusland gehouden, blijkt uit beelden en gesprekken met Noord-Koreanen die er werkten. Anders dan in hun thuisland gaan de Russische sessies vooral over geld. 'Ik moet veel geld verdienen om bij te dragen, maar dat lukte niet', en dergelijke kreten komen veel voor. Een manier om de werkers in de gaten te houden: 'De functie is vergelijkbaar met die in Noord-Korea. Een sessie missen betekent desertie, of vermissing.'

En toen was het geld op

Het rapport dat dinsdag verscheen is de tweede publicatie over Noord-Koreaanse dwangarbeid in Europa. Het eerste rapport, uit 2016, leidde al tot discussies in het Europees parlement. Naar aanleiding van dit tweede rapport werden op de dag van uitgave al Kamervragen gesteld. Het trok veel belangstelling.

Wat komt er nog meer?

Nou, voorlopig niets, zegt Breuker. 'Dit mag je er heel groot bijzetten: het geld is op. We hadden gedacht een Europese subsidie te kunnen aanvragen. Maar we zijn niet eens in de voorrondes gekomen. Omdat het over Noord-Korea gaat, komen we niet eens in aanmerking. Dan moet je aan allerlei voorwaarden voldoen, bijvoorbeeld dat je met partners in het land moet werken, en dat kan daar niet. Of het is de verkeerde regionale concentratie. Het is altijd wat. Ik heb echt geen slecht track record als het gaat om subsidies binnenhalen, maar het is absoluut kansloos.'

Het geld voor het huidige onderzoek kwam van het Leiden Asia Centre. 'Maar dat is over twee of drie weken op', schat Breuker. 'Dan is het

schluss. Het is een van de factoren waarom het nooit lukt met mensenrechten en Noord-Korea, en zeker niet om dwangarbeid aan de kaak te stellen. De politieke wil en de belangstelling is er niet.'

Terwijl het onderzoek wat hem betreft nog niet eens was begonnen. 'Er moet nog zoveel in kaart worden gebracht. We moeten in China en Rusland gaan kijken, en in het Midden-Oosten, Azië en Afrika. En waar ik echt, echt naartoe wil – ook al is dat als hoogleraar lastig, want dan word ik zo'n akelige activist – we moeten het echt over de mensen zelf hebben. Het gaat alleen maar over staten en bedrijven, maar wat doen we met de mensen? Gaan we ze terugsturen? Daar zou ik heel graag over willen nadenken met mensen die daar verstand van hebben.'

Breuker blijft hopen op een beurs, in welke vorm dan ook. 'Ik heb het bijtje er niet bij neergegoooid. Dit heeft zoveel losgemaakt, dat ik me kan voorstellen dat we nog wel kansen krijgen. Maar ik wil wel heel duidelijk en heel hard zeggen dat iemand wel op moet staan.'

Nieuws

Genomineerd: de LUL

De Leiden University Library oftewel de LUL is genomineerd voor de Sofprij van het jaar 2017. Dat is een prijs van de Stichting Nederlands die de verengelsing tegen wil gaan. Ook hoogleraar psychologie Willem van de Does verdiende een nominatie, vanwege zijn uitspraak dat het niveau van studenten in een Engelstalige omgeving blijkt te stijgen. De stichting heeft ook een andere prijs, de Lofprij, voor personen of instellingen die het gebruik van het Nederlands juist bevorderen. Ook daar zijn medewerkers van de Leidse universiteit voor genomineerd. Het gaat om de faculteitsraad van de Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen omdat die vasthield aan het Nederlands tijdens de bacheloropleidingen. Ook emeritus hoogleraar Nederlandse taalkunde Cor van Bree maakt kans op de prijs: hij maakte bezwaar tegen het omroepen van haltes in het Engels in de Leidse stadsbussen. Er kan tot en met 9 februari gestemd worden via de 'webstek' stichtingnederlands.nl.

Minder vaak op kamers

Sinds de invoering van het sociale leenstelsel in 2015 gingen er minder studenten op kamers, blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Tot 2014 was het aantal stabiel: elk jaar ging ongeveer 61 procent van de studenten uit huis binnen 16 maanden na de start van de studie. Na de invoering van het leenstelsel gaat nog maar 45 procent op kamers. De daling is vooral sterk in steden met een relatief jonge bevolking, zoals Groningen, Amsterdam en Utrecht. In Leiden is het aantal studenten dat op kamers gaat in 2015 met 22 procent gedaald ten opzichte van 2014.

Engels overschat

Nederland moet een nationaal taalbeleid krijgen, meertaligheid omarmen, en verder kijken dan het Engels, adviseert de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Het advies: laat de letterenfaculteiten gezamenlijk een 'doorgeefluik' opzetten. Zo kunnen universiteiten hun 'kennis van uiteenlopende talen en software voor ondersteuning van minder bekende talen beschikbaar stellen aan relevante beroepsgroepen'. Ook zou certificering van taalprofessionals, zoals tolken, via zo'n platform geregeld kunnen worden. Volgens de KNAW is het voor Nederlands internationale positie belangrijk om verder te kijken dan het Engels. De KNAW wijst daarbij op de aankomende Brexit.

Tiende Museumnacht

Op 2 juni 2018 vindt de tiende editie van de Museumnacht plaats. Elf musea openen die nacht hun deuren: Hortus botanicus, Rijksmuseum van Oudheden, Oude Sterrenwacht, Museum Volkenkunde, Japanmuseum SieboldHuis, Molenmuseum de Valk, Erfgoed Leiden en Omstreken, Rijksmuseum Boerhaave, Naturalis (in het Academiegebouw), CORPUS (in Hortus botanicus) en Museum Het Leids Weverhuis. Er zijn tentoonstellingen, muzikale optredens, interactieve workshops en lezingen. Bezoekers kunnen via een 'Nachtpad' van het ene naar het andere museum lopen en zo ook Leiden bezichtigen, beginnend op de Beestenmarkt en eindigend met een afterparty. De nacht wordt georganiseerd door studenten van Quintus en is voor iedereen bedoeld. Vorig jaar trok het evenement 4300 bezoekers.

Leukste schoonmaker

Schoonmaakster Ans Hurrebrink van Minerva's vrouwenhuis 'In Den Oude Zazelaar' is maandagmorgen uitgeroepen tot 'Leukste schoonmaker van Leiden'. De PvdA Leiden organiseerde de verkiezing, waar negen aanmeldingen voor waren waarvan er drie aan de voorwaarden voldeden. Van juryvoorzitter Marleen Damen ontving de winnares een bokaal en een 'episch schoonmaakpakket'. De bewoners vertelden dat Ans een luisterend oor heeft en altijd voor hen klaarstaat.

Universiteit mag data geheim houden

Raad van State: onderzoeksgegevens vallen niet onder Wob

Onderzoeksgegevens vallen niet onder de Wet openbaarheid van bestuur (Wob), aldus een uitspraak van de Raad van State. De Universiteit Leiden hoeft dan ook niet de ruwe data van een onderzoek naar etnisch profileren door de Haagse politie openbaar te maken.

DOOR VINCENT BONGERS Wetenschappelijke onderzoeksgegevens zijn geen 'bestuurlijke aangelegenheid,' aldus de Raad. Het college van bestuur is blij met de uitspraak van de hoogste bestuursrechter in Nederland. Een 'klinkende overwinning voor de universiteit en voor de NL-wetenschap,' twitterde rector magnificus Carel Stolker.

Onderzoeksbureau Jansen & Janssen baalt van de uitspraak. Het bureau probeert al jaren om de onderliggende gegevens van het onderzoek *Etnisch Profileren in Den Haag?* uit 2014 van hoogleraar criminologie en rechtendecaan Joanne van der Leun te bemachtigen.

'We willen graag onder andere zicht krijgen op de data in twee masterscripties die de basis vormen van het onderzoek,' zegt Rick van Amersfoort van Jansen & Janssen. 'We begrijpen echt niet waarom de universiteit die niet openbaar wil maken. Wij vermoeden dat er een discrepantie is tussen de scripties en het onderzoek zelf. Daarom wordt er zo spastisch over gedaan.'

Van Amersfoort vindt dat de universiteit de verantwoordelijkheid heeft om transparant te zijn over een maatschappelijk belangrijk onderwerp als etnisch profileren.

'We willen weten hoe het onderzoek tot stand gekomen is. Wat voor afspraken zijn er met politie en gemeente gemaakt? We begrijpen dat afspraken nodig zijn om onderzoek te kunnen doen, maar maak die dan ook openbaar. Nu hangt een mist over het onderzoek. De indruk wordt gewekt dat er handjevat is geweest met de politie. Dat moet je juist zien te voorkomen.'

'Onderzoeksgegevens moeten in principe openbaar zijn voor verificatie en falsificatie,' reageert Stolker.

'Maar het gaat in dit geval om gegevens die herleidbaar zijn tot personen. Je kunt het vergelijken met medische gegevens. Je wilt niet dat bepaalde uitspraken van agenten in dit onderzoek alsnog openbaar worden; dat al die interviews op straat komen te liggen. Agenten werken dan nooit meer mee aan dit type onderzoek. Dat willen we voorkomen: het zou slecht zijn voor de wetenschap en voor de samenleving als dit soort onderzoek niet meer kan worden gedaan. Vandaar dat ik het een "klinkende overwinning" vind.'

Volgens Van Amersfoort is het best mogelijk om de data zo te anonimiseren dat deze niet is te herleiden tot personen. 'Dat is heel eenvoudig. Bij ander onderzoek over etnisch profileren is dat ook gebeurd en die informatie kregen we ook. Het gaat ons niet om agent X of agent Y.'

Stolker: 'Als een wetenschapper het onderzoek ter controle wil overdoen, is dat uiteraard mogelijk. Zo'n onderzoeker kan contact opnemen met de onderzoeker. Uiteraard moeten er dan afspraken worden gemaakt over de gegevens, want die

blijven ook dan vertrouwelijk.'

De rector noemt ook nog een ander punt.

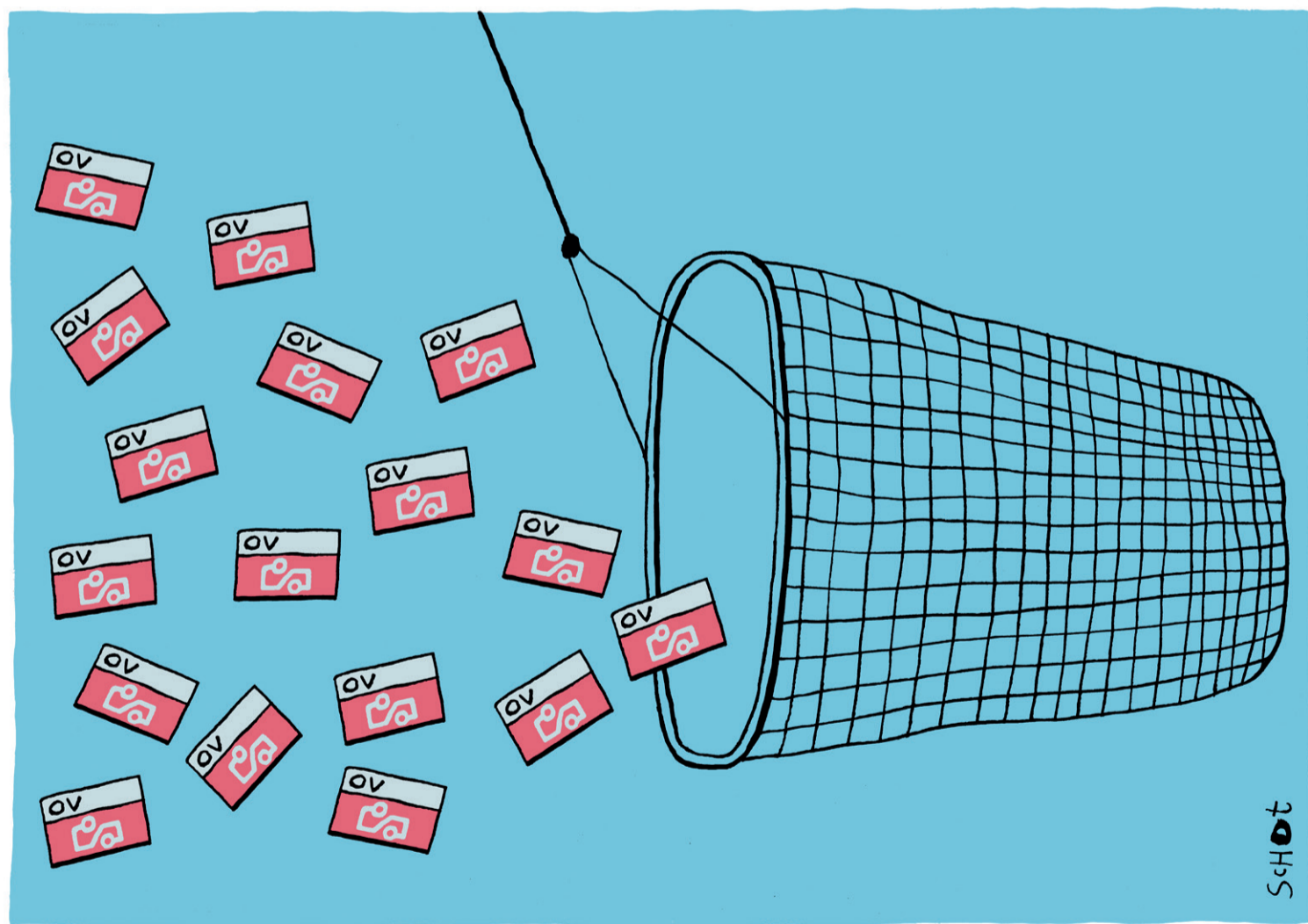
'Los van deze specifieke zaak is het belangrijk dat de Raad van State zegt dat er een zekere beperking aan de reikwijdte van de Wet openbaarheid bestuur zit. Dat is prettig, want zoals bekend worden heel wat instellingen inmiddels sutfgewobt.'

'We zijn er blij mee dat onderzoeksgegevens niet onder de Wob vallen, maar onderzoek blijft natuurlijk wél voorwerp van wetenschappelijk debat. En als er iets mis lijkt te gaan, is er de mogelijkheid om bijvoorbeeld een klacht over wetenschappelijke integriteit van een onderzoeker in te dienen. De wetenschap heeft dus zijn eigen kanalen.'

Dan is er nog het opvallende punt dat de Commissie voor de beroepen bezwaarschriften van de universiteit in een advies aan het college van bestuur stelde dat onderzoeksgegevens wél onder de Wob vallen.

'Daar waren we het als universiteit niet mee eens, vandaar dat we zijn gaan procederen tot aan de Raad van State toe,' aldus Stolker.

DUO mag privacy schenden

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) mag de reisgegevens van studenten checken om na te gaan of ze wel terecht een beurs voor uitwonenden ontvangen.

Dat heeft de bestuursrechter maandag bepaald.

In augustus 2017 meldde de *Volkskrant* dat DUO reisgegevens van studenten van Translink, het bedrijf achter de ov-kaart, opvraagt om vast te stellen of zij frauderen met hun basisbeurs.

Studenten die zich voor septem-

ber 2015 hebben ingeschreven kunnen nog aanspraak maken op een uitwonenden-beurs ter hoogte van 290 euro. Hierin kunnen studenten fraude plegen door zich als uitwonend in te schrijven op het adres van een vriend of familielid, terwijl zij feitelijk nog thuis wonen. DUO heeft aangegeven dat zij 377 keer de OV-gegevens van studenten hebben opgevraagd bij Translink. In 307 gevallen stelde DUO vast dat er sprake was van fraude.

In een eerdere rechtszaak werd nog bepaald dat Translink die ge-

gegevens niet aan DUO mocht geven. Het bedrijf was daar dan ook mee gestopt.

Nu ligt er echter een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep, de hoogste bestuursrechter als het gaat om kwesties rond sociale voorzieningen, die het controleren van de reisgegevens weer mogelijk maakt.

Het gaat in deze zaak om een stagiaire die volgens het ministerie van Onderwijs, waar DUO onder valt, zou hebben gefraudeerd met haar stufi. Ze zou nog bij haar moeder wonen, maar toch een uitwonende

beurs opstrijken. Om uit te zoeken wat het hoofdverblijf was van de vrouw kreeg DUO van Translink inzicht in haar reisgegevens.

De rechter erkent dat DUO met het neuzen in de gegevens inbreuk maakt op de privacy van studenten, maar 'die inbreuk is toegestaan.'

Het ministerie slaagde er uiteindelijk niet in om fraude te bewijzen, in dit geval. De rechter stelt echter in de uitspraak dat het opvragen van reisgegevens wel degelijk is toegestaan om fraude met sociale uitkeringen tegen te gaan. **VB**

Homobeweging overhoop

Vijftigjarig bestaan verstoord door ruzie

Leiden University Pride doet niet meer mee aan de festiviteiten rond het vijftigjarig bestaan van de Leidse homobeweging. Ook de Roze Ondernemers hebben zich teruggetrokken.

DOOR MARLEEN VAN WESEL 'Jubileum vergald door ruzie', kopte het *Leidsch Dagblad* gisteren, een dag voor de aftrap van het jubileumjaar (zie ook pagina 8). Het begon met een klacht van LUPride over 'intimiderend en grensoverschrijdend gedrag' door een voormalig COC-bestuurslid. 'We hebben een gesprek gehad met de vrouw aan wie de klacht gericht was. De klacht is ook weer ingetrokken en wat ons betreft is het daarmee afgesloten', zegt Kirsten de Mare, voorzitter van LUPride.

COC Leiden heeft de vrouw in kwestie wel geschorst, tot onvrede van de Roze Ondernemers. 'Het is een interne kwestie, waar we vanwege privacy geen uitspraken over willen doen', zegt COC-voorzitter Jan Thijs Nieborg. De Roze Onder-

nemers zijn echter ook boos over de manier waarop het COC de organisatie van de jubileumfestiviteiten naar zich toe trok.

'Roze Ondernemers was eigenlijk een werktitel, waaronder we afgelopen zomer begonnen te denken over het jubileum', vertelt Colin van Gestel van café De Twee Spiegels. Ook de Roze Beurs, de Hooykist en Boutique Hotels van Leyden deden mee. 'We wilden iedereen met een roze hart aan tafel krijgen. We hadden een compleet weekprogramma bedacht, met feesten, optredens, lezingen en activiteiten voor goede doelen. Het COC deed eigenlijk nauwelijks mee, tot hun laatste ALV, in de herfst.'

'Onze ideeën werden zo van tafel geveegd', zegt Lorenzo van Beek van Boutique Hotels. 'We werden buitenproportioneel geschoffeerd door het bestuur', vertelt Van Gestel. 'Heel zuur. We besloten ons terug te trekken. Kort daarna verbrak LUPride ook de banden met het COC, om die andere oorzaak.'

'Dat was een groot gedoe geworden binnen het COC', zegt De Mare. 'We vinden het heel jammer dat we

nu niet mee kunnen doen met vijftig jaar homobeweging. Maar we wilden er niet in meegesleurd worden.'

Een voormalig LUPride-bestuurslid, van wie de klacht afkomstig was, is inmiddels vertrokken. De aantijgingen waren overigens vals, volgens Van Gestel en Van Beek. De Mare wil daar niet op ingaan.

'Het klopt dat er een COC-lid geschorst is', bevestigt Nieborg evenwel. 'Dat had te maken met vertegenwoordiging van het COC.' De vrouw zou tegen LUPride beweerd hebben namens het COC te spreken.

'Maar ze was lid van het COC, zat notabene in een commissie', zegt Van Gestel. 'Ze is van de COC-nieuwjaarsborrel verwijderd.' 'Onder politie-escorte', weet Van Beek. 'Iemand zo kwetsbaar maken, dat kan een leven ruïneren. Als wij als ondernemers zoiets zouden doen, dan gaan we naar de kloten. Maar een vereniging komt ermee weg.'

De Roze Ondernemers hebben het COC een aantal eisen gesteld. 'Het aftreden van het bestuur is nog het minst belangrijk. We willen in de eerste plaats eerherstel en excuses

aan deze dame, van het volledige bestuur', zegt Van Gestel.

De festiviteiten gaan deze week wel door. 'Natuurlijk', zegt Nieborg. 'Er is een hoop gebeurd in vijftig jaar en het is heel bijzonder dat er twee oprichters van de Leidse homobeweging bij kunnen zijn.' De Roze Ondernemers, die het programma volgens Van Beek 'op een presenteerblaadje hebben aangeboden', blijven wel bestaan.

'We waren sowieso samen al heel betrokken in het roze Leiden. Dat blijven we', zegt Van Gestel. En samenwerken met het COC willen ze ook nog wel. 'Alleen niet met het huidige bestuur.'

'Zorg dat het wordt opgelost, dan gaan we weer met het COC in zee als de storm is overgewaaid', zegt De Mare. De kwestie staat bij het COC op de agenda voor de volgende ALV, laat Nieborg weten. 'Ook zijn er al verschillende pogingen tot contact gedaan, ook met de vrouw tegen wie de klacht gericht was. We zijn altijd bereid te praten. We moeten er in deze stad toch samen uitkomen.'

> Zie ook pagina 8

'Rik' versus de universiteit

Een waterschapsmedewerker zit thuis met een arbeidsconflict, nadat hij een website over watervervuiling maakte die lijkt op die van het Leidse Centrum voor Milieuwetenschappen.

NRC Handelsblad bracht vrijdag het verhaal van 'Rik', een medewerker van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Nederland telt een stuk of twintig waterschappen, waarvan er zes om historische redenen 'hoogheemraadschap' heten. Dat zijn bestuursindelingen die over de waterhuishouding en waterkwaliteit in hun domein gaan.

Rik heeft ruzie met zijn baas, en een applicatie die hij bouwde speelt daar een rol in. De waterschappen doen metingen aan het oppervlaktewater, en delen die. Op pestinfo.nl kon je op een kaartje van Nederland zien wat er waar gemeten was.

Het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML) heeft ook zo'n site, de Atlas Bestrijdingsmiddelen in Oppervlaktewater. Ook dat werkt met een kaartje, en meetgegevens: in het Valkenburgse meer, tussen Leiden en Den Haag, zit bijvoorbeeld het bestrijdingsmiddel imidacloprid, maar niet in concentraties boven de wettelijke norm. Boeren en kwekers die aan het water liggen, krijgen boetes als die concentraties te hoog zijn, dus die informatie is voor hen van groot belang. Het CML krijgt geld om de Atlas in de lucht te houden, onder meer van twee ministeries. Rik maakte zijn site voor gratis, in z'n vrije tijd.

Het CML was blijkbaar niet blij met Rik z'n site: hoogleraar Peter van Bodegom mailde het hoogheemraadschap dat die site 'per direct uit de lucht gehaald moest worden'. *NRC* meldt daarnaast: 'Ook zou Rik voor zijn app algoritmen, data en 'kleurenschema's' hebben afgekeken van de Bestrijdingsatlas'. Riks site kwam op lagere gifconcentraties uit dan de Atlas, en dat zou 'beleidsmatig en bestuurlijk zeer ongewenst' zijn, volgens de mail van Van Bodegom.

En daar moet je het als *NRC*-lezer blijkbaar mee doen. Klopt die beschuldiging van afkijkerij? Waarom kwamen de sites op andere concentraties uit, als ze zich op dezelfde data baseren? Waarom gaat het hoogheemraadschap mee met de redenering van een boze professor over een site die iemand in zijn vrije tijd maakte?

Van Bodegom mailt: 'Er is veel meer rond dit onderwerp te melden. Echter, in overleg met betrokkenen hebben we besloten het bij een centrale reactie te laten.'

In die reactie staat weinig nuttigs: 'De Universiteit Leiden beschouwt de kwestie als een conflict tussen werkgever en werknemer. De universiteit betreurt de negatieve beeldvorming die is ontstaan.'

'Rik' reageerde niet voor het ter perse gaan van deze *Mare* op een e-mail van deze krant. **BB**

Drukke Zijhead

Vanaf de Spanjaardsbrug in Leiderdorp startten zondag 61 roeiploegen de Zijhead: een recordaantal voor de 4,3 kilometer lange achtervolgingsrace, georganiseerd door roeivereniging Asopos de Vliet. Die had een juniorenweekend opgezet, waardoor ook veel jonge roeiers meededen met het evenement. Door de flinke tegenwind die vlak voor de race opstak was de finish bij de Kaagsociëteit 'onstuimig', zegt de organisatie. De Lichte heren dubbeltwee van Njord legde het traject het snelste af. Foto Taco van der Eb

Op tijd inschrijven, of anders...

Meer bètastudies eisen dat studenten zich tijdig inschrijven voor tentamens. Wie dat niet doet, wordt weggestuurd, of krijgt het cijfer niet geregistreerd. De faculteitsraad maakt zich zorgen: 'Is zo'n sanctie gepast?'

'Steeds meer opleidingen aan de bètafaculteit zetten sancties op het niet tijdig inschrijven bij tentamens', aldus David Kleingeld van studentenpartij ONS, tijdens de faculteitsraadsvergadering van maandag. Bio-farmaceutische wetenschappen deed dat al,

maar natuur- en sterrenkunde sinds kort ook. Het tentamenprotocol van die studies is duidelijk: inschrijven moet uiterlijk tien dagen van tevoren, en 'indien een student zich niet voor het tentamen ingeschreven heeft, dan kan het cijfer niet officieel geregistreerd worden.'

Kleingeld, die zelf natuur- en sterrenkunde studeert: 'Is zo'n sanctie wel gepast? Zou een andere aanpak niet beter zijn?'

Ook docenten hebben moeite met het beleid. Chemicus Marcellus Ubbink doceert bij twee opleidingen:

'Bij de een moet ik studenten wegsturen, bij de ander moet ik ze laten zitten. Maar als je mensen uitsluit omdat ze zich niet ingeschreven zouden hebben, moet het inschrijfsysteem ook perfect zijn.' Dat is bij het universitaire systeem Usis niet het geval. Ubbink: 'Het mag niet zo zijn dat er mensen huilend in de zaal zitten omdat ze denken dat ze zich wel ingeschreven hebben.'

De Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen (FWN) is de afgelopen jaren flink gegroeid. 'De afgelopen één, twee jaar is daardoor

het plannen van de tentamens een probleem geworden', legde vicede-caan Han de Winde uit. 'De praktijk wijst uit dat er bij het ene tentamen 250 studenten zijn, en bij het andere tachtig. Dat is voor docenten niet meer te doen.' Er stond al tijden in de regels dat studenten zich op tijd in moesten schrijven, maar nu gaan de opleidingen dat ook naleven. 'Wat niet kan, is dat individuele docenten met sancties gaan zwaaien. Zoiets moet vanuit de opleiding komen, onder de verantwoordelijkheid van het faculteitsbestuur.'

De Winde: 'De grote verschillen die nu tussen de opleidingen bestaan, die willen we de wereld uit hebben.' Hij wil samen met de onderwijsdirecteuren helderder vastleggen wat de regels en sancties zijn. Daar zou in juli meer duidelijkheid over moeten komen.

Ook bij de faculteit Rechten staan er sancties op laat of niet inschrijven. Omdat wegsturen of niet nakijken te verging, werd er een boete ingevoerd. Die was eerst vijftien euro, maar na bemoeienis van de minister van Onderwijs werd het twintig. **BB**

Achtergrond

Wie niet snel is, moet slim zijn

Nils van der Poel op de 5000m tijdens het EK in Thialf Heerenveen. Foto Vincent Riemersma

> Vervolg van de voorpagina

Oud-topschaatser Marnix ten Kortenaar was altijd op zoek naar vernieuwingen om de concurrentie af te troeven.

'Ik ben in de jeugd twee keer Nederlands kampioen geweest', zegt Ten Kortenaar, die in de jaren negentig scheikunde in Leiden studeerde en promoveerde aan de TU Delft.

'Ik kwam in Jong Oranje en deed voorin mee, maar werd er op cruciale momenten net afgereden door Rintje Ritsma en Falko Zandstra. Ik dacht: dan moet ik slimmer zijn. Tachtig procent van de totale weerstand bij schaatsen is lucht. Twintig procent is het ijs. Ik zag de houding die ski-springers aannemen als ze van de schans afvlogen en dacht: waarom schaatsen wij niet zo?'

'Toen ben ik naar Lucht- en Ruimtevaarttechniek in Delft gegaan om te kijken of we konden testen in de tunnel. Dat mocht. Op de testdag had ik griep, en ging schaatsvriend Bart Veldkamp (goud op de tien kilometer in Albertville 1992, red.) in de tunnel staan. Toen bleek dat je je rug plat moest houden en je handen op je kont moest leggen in plaats van potsierlijk op de rug.'

En hij ontdekte nog iets. 'Een stuk tape op het pak maakt het aerodynamischer. Tijdens de Olympische Spelen van Nagano in 1998 begon ik zulke strips te gebruiken en reed ik met mijn handen op mijn kont. Het hielp: ik ging van 6,56 op de vijf kilometer naar 6,38. Achttien seconden sneller in een jaar! Veldkamp ging de strips ook gebruiken. Later volgden ook Rintje Ritsma, Gianni Romme en Bob de Jong. Die paktten alle medailles op de vijf kilometer. Het is tot de dag van vandaag niet zeker of dat te danken was aan die strips, maar de sportwereld had het er wel over.'

Daar bleef het niet bij. 'We hebben ijscoatings ontwikkeld, dat werkte heel goed. Dat maakte het ijs sneller en gelijkmatiger. Thialf heeft het eens getest en Carl Verheijen reed er in 2005 gelijk een wereldrecord op de tien kilometer. In 2006 experimenteerde ik met coatings van bijvoorbeeld goud op de schaats. En ik ben ook onderzoek gaan doen naar de dikte van de ijzers. Dunne ijzers zijn beter, bleek toen. Op de Spelen van 2006 in Turijn reden er wel schaatsers met dunnere ijzers. Die wonnen ook goud.'

DOOR VINCENT BONGERS

Een hoop innovatie, maar ook psychologische oorlogsvoering

Inge Stoter is manager van het Innovatielab Thialf en promoveert aan de Rijksuniversiteit Groningen op de talentontwikkeling in de schaatssport.

'In mijn master ging ik naar Calgary in Canada (waar in 1988 de Spelen werden gehouden, red.). Ik deed daar onderzoek naar de zogeheten pacing-strategie op de 1500 meter. Dat is de indeling van de race: start je snel, of houd je juist wat over voor een snelle laatste ronde? Het blijkt dat die strategie van schaatsers zich tussen de leeftijd van 13 tot 18 ontwikkelt. Dat wisten we nog niet. Als je dan naar de top 17 van Nederland kijkt, zie je dat zij overgaan op een strategie van een langzamere start en een steeds snellere een-na-laatste ronde. De schaatsers die minder goed presteren, starten vaak te hard. Je kunt je spiegelen aan de ideale indeling. Jonge schaatsers kunnen zich zo sneller doorontwikkelen.'

'De toppers weten het al heel goed hoe ze hun race moeten indelen. Ik spar wel met coaches en vraag of onze resultaten overeenkomen met wat zij meten. Dat blijkt zo te zijn. De coaches zeggen dat ze steeds meer op de een-na-laatste ronde inzetten. Daar is de meeste winst

te behalen.' Het Innovatielab wil de prestaties verbeteren in top- en breedtesport, zegt Stoter. 'De digitalisering zorgt voor een revolutie. Mechanisch en aerodynamisch heeft het schaatsen hele grote stappen gezet de laatste dertig jaar. Nu is de grote stap meer inzicht krijgen in het schaatsen zelf. Daar is nog heel veel te winnen. We hebben bijvoorbeeld de Sprint Coach ontwikkeld, een app die feedback geeft over de snelheid. Eerst had je alleen rondetijden, of moesten coaches zelf met een stopwatch meten. De gegevens werden nergens opgeslagen, en je kon maar één rijder volgen. Met deze app volg je meerdere schaatsers tegelijkertijd. Waar versnellen ze? In de bocht of op het rechte eind? Dat is handig om de meest effectieve volgorde bij de ploegenachtervolging te bepalen, of om te zien wat het beste moment is waarop een schaatser van kop af moet gaan.'

Verder werkt het lab aan een open data-platform. 'Er wordt steeds meer verzameld. We willen die kennis behouden, en verschillende stromen koppelen, bijvoorbeeld gegevens over snelheid en hartslag.'

Ook andere wetenschappers komen

met innovaties op de proppen. Vandaag promoveert Eline van der Kruk aan de TU Delft op de meetschaats. 'Sensoren in de ijzers meten de verdeling van krachten', legt Stoter uit. 'Zo kun je 3D-modellen bouwen en op zoek gaan naar de optimale schaatstechniek.'

Naast innovatie zijn ook mindgames belangrijk. Beweren dat je enorm veel sneller bent door een uitvinding, zorgt voor stress bij de tegenstanders.

Dat lukt overigens niet altijd. Vlak voor de Olympische Spelen van 1994 in het Noorse Lillehammer, begon Nederlandse topschaatser Rintje Ritsma met het dragen van een aerodynamische lycra-hoezen om zijn schaatsen.

Die kregen de geheimzinnige code naam 'FTN', dat stond voor 'Fuck the Norwegians'. Tevergeefs, want de gouden plakken gingen naar Johan Olav Koss, inderdaad, een Noor.

Onlangs probeerden de Noren op hun beurt de concurrentie te intimideren met een nieuw pak. Opvallend is de kleur: niet traditioneel rood maar lichtblauw. Dat zou de pakken sneller maken. 'Dat is mooie psychologische oorlogsvoering', zegt Stoter. 'Het zet je aan het denken. Ik vind het wel leuk.'

Maretjes

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 23 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8, waarvan 4 met vergoeding van 5 tot 10 euro. **Voortgezet onderwijs**: *Nederlands, 2havo. *Nederlands, 3havo. Nederlandse verslagen maken, hbo, eerste jaar bestuurskunde. *Nederlands, brugklas mavo-havo. *Nederlands, Engels, 3havo. *Nederlands, 5vwo. *Nederlands, Engels, brugklas mavo. *Nederlands, Engels, 4havo. *Engels, wiskunde, 2mavo-havo. *Engels, 5vwo. *Wiskunde, maatschappijleer, 3vmo-

bo-basis-kader. *Wiskunde, Nederlands, geschiedenis, 2mavo. Engels, Speciaal Voortgezet onderwijs. *Wiskunde, brugklas mavo-havo. *Frans, geschiedenis, Nederlands, wiskunde, brugklas vmbo-mavo. *Wiskunde, 3havo. **Leiden-Zuid**, 4 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. Onderwijswinkel, Driftstraat 77, ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoo@owwleiden.nl.

De kracht van mededogen in je leven Maandag 12 februari, 19.30 uur. Locatie: Sijthoff Doezastraat 1b, Leiden. www.stichtingisis.org

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

Academische Agenda

Prof.dr. J.A. van der Hage zal op vrijdag 9 februari een oratie houden bij benoeming tot hoogleraar bij de faculteit Geneeskunde, met als leeropdracht Heelkunde, in het bijzonder Intra-curriculair Onderwijs in de Heelkunde. De titel van de oratie is 'Augmented reality in surgical education; Nicolaas Tulp in de 21ste eeuw'.
Mw. X. Ma hoopt op dinsdag 13 februari om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is "'Entrapment by Consent": the Co-ethnic Brokerage System among Ethnic Yi Labor Migrants in China'. Promotor is Prof.dr. F. Pieke.
Dhr. M. Mornev hoopt op dinsdag 13 februari om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is

'Shtuka cohomology and special values of Goss L-functions'. Promotoren zijn Prof.dr. S.J. Edixhoven en Prof.dr. L.D.J. Taelman (UvA).

Mw. T.L. van den Boogaard hoopt op dinsdag 13 februari om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Expanding the mutation spectrum in FSHD and ICF syndrome'. Promotor is Prof.dr. S.M. van der Maarel.

Mw. S.J.H. van Erp hoopt op dinsdag 13 februari om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Arthropathies in inflammatory bowel disease: characteristics and impact on daily functioning'. Promotoren zijn Prof.dr. D.W. Hommes en Prof.dr. D. van der Heijde.

Dhr. T.H.H. van Vroonhoven hoopt op

woensdag 14 februari om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is 'De semantiek van Aristoteles'. Promotor is Prof.dr. E.P. Bos.

Mw. M. Kiderlen hoopt op woensdag 14 februari om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Patterns of care and prognosis of older women with breast cancer'. Promotor is Prof.dr. C.J.H. van de Velde.

Dhr. S.S. Kolipaka hoopt op woensdag 14 februari om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is 'Can tigers survive in human-dominated landscapes?'. Promotoren zijn Prof.dr. G.A. Persoon en Prof.dr. H.H. de Jongh.

Mw. I.H. Palm-Meinders hoopt op

donderdag 15 februari om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Migraine and brain changes'. Promotoren zijn Prof.dr. M.A. van Buchem en Prof.dr. M.D. Ferrari.

Dhr. J.S. Pearson hoopt op donderdag 15 februari om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is 'Nietzsche's Philosophy of Conflict and the Logic of Organisational Struggle'. Promotoren zijn Prof.dr. J. McAllister en Prof.dr. P. van Tongeren.

Dhr. H. Koppen hoopt op donderdag 15 februari om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Migraine; the heart and the brain'. Promotor is Prof.dr. M.D. Ferrari.

Alles voor een vol gevoel

De 38 eetbare planten uit de Hongerwinter

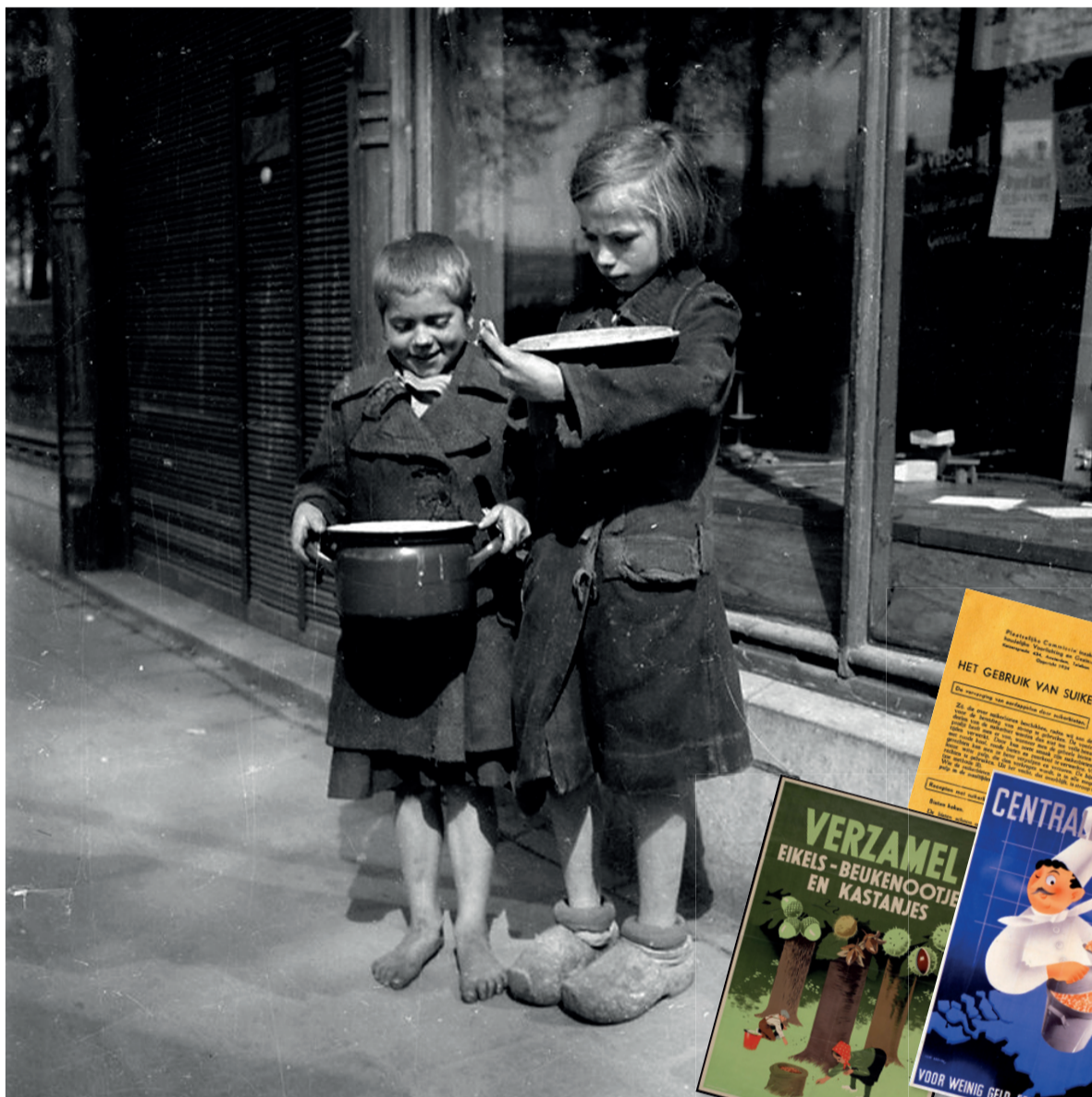
Tijdens de Hongerwinter aten mensen noodgedwongen gewassen die ze normaal gesproken links zouden laten liggen. Een Leidse biologiestudent las oorlogskookboeken en vroeg de laatste getuigen naar hun oorlogsmenu. 'Ik heb zelf ook bloembollen en suikerbieten geproefd.'

DOOR BART BRAUN 'Ik was echt verbaasd over hoeveel de mensen in verzorgingstehuizen nog wisten over het eten uit hun jeugd', vertelt biologiestudent Tom Vorstenbosch. Voor zijn masteronderzoek onderzocht hij ouderen over het eten in de Hongerwinter. 'Het is niet echt een vrolijk onderwerp. Ik had verwacht dat ze geslotener zouden zijn. Maar de meesten stonden er voor open, en naarmate het gesprek vorderde kwam er steeds meer naar boven.'

Het officiële rantsoen tijdens het dieptepunt van de Hongerwinter leverde slechts 340 kilocalorieën op, ongeveer een zevende van wat een volwassen man nodig heeft. Twintigduizend mensen stierven de honger dood, een onbekend veelvoud daarvan overleed aan ziektes die ze op een volle maag wel aan hadden gekund. Het was het soort honger dat rauwe bonen zoet maakt. Alleen waren er ook geen rauwe bonen meer. Geen wonder dus, dat mensen om zich heen gingen kijken naar andere voedselbronnen. De eendjes verdwenen uit de parken, katten eindigden als "dakhaas" in de pan.

Vorstenbosch was benieuwd naar de planten en paddenstoelen die op het winterdieet stonden. Hij sprak met bewoners in verzorgingstehuizen en op bijeenkomsten van historische verenigingen, en pluisde oude oorlogskookboeken door. 'Een gedeelte daarvan was, net als het rantsoensysteem, al ingesteld tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ze kwamen allebei al vroeg in de oorlog weer terug. Eerst waren alleen de luxe artikelen op de bon, later alles.'

Het vaktijdschrift *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* publiceerde onlangs de resultaten van het

'Katten eindigden als "dakhaas" in de pan.' Foto Cas Oorthys

historisch-biologische speurwerk. In totaal kwamen Vorstenbosch en zijn co-auteurs op 38 plantensoorten, en wat paddenstoelen. Suikerbieten en bloembollen werden tot etenswaar gepromoveerd. 'Ik heb ze zelf ook geprobeerd', zegt de biologiestudent. 'Bloembollen zijn weëg, als een soort melige ui, lekker is het niet. Het binnenste, dat bij het ontkiemen

de eerste scheut gaat vormen, moet je eruit halen omdat het giftig is. De staat bracht pamfletten uit waarin ze dat vertelden, maar volgens de mensen die ik sprak wist iedereen het snel genoeg. Die kennis verspreidde zich blijkbaar van mond tot mond.'

Suikerbiet vond hij ook vies. 'Maar de zoetheid helpt een beetje. Veel mensen die ik sprak, zeiden dat ze

buik- of keel- pijn kregen van de bieten.' Een van de ondervraagden gaf aan jaren na de oorlog nog steeds misselijk te worden van de lucht van gekookte bieten, als ze langs een suikerfabriek reed. Het kon echter nog erger, vertelt Vorstenbosch: 'Dahlia-knolletjes zijn vies én niet goed te verteren, maar mensen aten het toch, om maar een vol gevoel te hebben.'

Eenentwintig van de noodplanten kwamen uit het wild. In de lijst staan bekende soorten als tamme kastanje, bosbes en braam, maar ook planten waarvan alleen serieuze wildplukkers weten dat ze prima te eten zijn. Veel delen van lisdodde (van die bruine sigaren die tussen het riet staan) zijn eetbaar, vogelmuur en klaver werden bereid als spinazie. De bladeren van het groot hoefblad werden gedroogd en opgerookt als tabakssurrogaat. Surrogaatkoffie kwam van de wortels van cichorei, familie van de witlof.

Vorstenbosch is 'opgegroeid in de Brabantse natuur' en ook een wildplukker. 'Brandnetel, beukenootjes, bosbessen', somt hij op. 'Zevenblad is eigenlijk het lekkerst: daar kun je een goede pesto van maken. Dat is maar goed ook, want het is een verschrikkelijk onkruid waar je bijna niet van af komt; echt tuiniersverdriet.'

Helemaal zonder risico's was het eten van noodplanten niet.

De bollen van tulpen en krokusjes zijn alleen maar vies, die van hyacint en narcis zijn giftig. Eikels en beukenootjes bevatten blauwzuur. Dat verdwijnt wel als je het langer verhit, maar dat vereist brandstof

en ook die was schaars. Meer dan een hongerwinteraar heeft zichzelf het ziekenhuis in vergiftigd door het eten van beukenootjes, zo blijkt uit de literatuurlijst van het artikel.

Vorstenbosch: 'Die kennis over wat er wel en niet eetbaar is, zit vooral bij wildplukkers en bij de generatie die nu aan het verdwijnen is. Als je ze er niet naar vraagt, beginnen ze er niet over, maar de kennis is er. Als er weer honger komt, is de kennis via internet toegankelijk - als er dan nog internet is, natuurlijk. Maar ja, je moet de soorten wel kunnen herkennen, natuurlijk. Met name bij paddenstoelen gaat dat nog wel eens mis. Maar ik heb ook mensen gesproken die het bij planten moeilijk vonden om onderscheid te maken. Eén meeneer zei: "Ik vind alles gras."'

Honger draag je je hele leven mee

Kinderen die in de baarmoeder zijn blootgesteld aan een tekort aan voedingsstoffen, hebben tijdens hun latere leven een vergroot risico op gezondheidsproblemen. Onderzoekers van het Leids Universitair Medisch Centrum brachten in kaart welke genen daarbij een rol spelen.

Aan de hand van iemands DNA kan je soms terugkijken in de tijd, naar de periode toen die iemand nog een ongeboren baby in de baarmoeder was.

Als de moeder bijvoorbeeld honger leed in die periode, had het kindje daar ook last van, en dat zie je zeventig jaar later nog steeds terug.

Niet alleen aan het DNA, trouwens. In de jaren zeventig van de vorige eeuw werd duidelijk dat Nederlanders die de Hongerwinter als foetus hadden doorgemaakt, vaker last hadden van overgewicht en suikerziekte. Later zou duidelijk worden dat ze ook wat vaker schizofreen waren dan hun leeftijdsgenoten uit het zuiden van Nederland, dat al bevrijd was in de winter van 1944-1945.

Je draagt die honger dus je leven lang mee. Maar in welke vorm? Dat bleek te maken te heb-

ben met zogeheten epigenetica: de verandering zit niet in je DNA zelf, maar erop. Zo kan er een zogeheten methylgroep aan het DNA worden vastgemaakt, en die speelt een rol in het aan- en uitschakelen van genen. De honger zorgt ervoor dat het ene gen meer methylgroepen krijgt, en het andere minder.

In een publicatie in *Science Advances*, vorige week, laten onderzoekers van onder meer het Leids Universitair Medisch Centrum en Columbia University in New York zien welke methylering van welke genen nou precies de stofwisselingsproblemen veroorzaakt. Ze vergeleken 422 baby's uit de Hongerwinter met hun broers en zussen, en met mensen die in dezelfde kraamklinieken waren geboren, maar dan net voor of na de Hongerwinter.

Het merendeel van de gevolgen lijkt verklaart te kunnen worden door de veranderde methylering van een vijftal genen. Dat zijn geen vreemden: die genen spelen ook bij niet-Hongerwinteraars een rol in vetzucht en andere stofwisselingsproblemen. Wat nog wel onduidelijk is: hoe die honger nou precies de verschillen in methylering bepaalt. 'Het specifieke mechanisme moet nog opgehelderd worden', aldus de onderzoekers. **BB**

Als de moeder honger leed, dan had het ongeboren kindje daar last van.

Achtergrond

We zouden branden in de hel

Leidse homobeweging bestaat vandaag vijftig jaar

Vandaag wordt het vijftigjarig bestaan van de Leidse homobeweging gevierd. *Mare* blikt terug en vooruit, met een van de oprichters én een jonge vrijwilliger. 'We werden neergezet als gefrustreerde giegelichten.'

DOOR MARLEEN VAN WESEL

Nooit in de kast gezeten

Paul de Leeuw, student Nederlands (20) in 1968

'Samen met een paar anderen, onder wie Boudewijn Büch, demonstreerden we in 1970 tegen een toneelstuk in de Leidse Schouwburg', vertelt Paul de Leeuw (70). Homoseksuelen werden daarin neergezet als 'van die gefrustreerde giegelichten' en 'van die hyperverwijfde types', aldus Büch in het *Leidsch Dagblad*. 'Die krant werd blijkbaar overal ter wereld gelezen', zegt De Leeuw. 'We kregen een brief uit Nieuw-Zeeland, van geëmigreerde Nederlanders. Er stond alleen in: "Jullie zullen branden in de hel." Nieuw-Zeeland was zo ver weg dat we er smakelijk om gelachen hebben. We moesten nog strafport betalen, want in plaats van postzegels, hadden ze onze foto uit de krant op de envelop geplakt.'

Büch was in collegejaar 1969-1970 voorzitter van de Leidse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit. Die werkgroep was in 1968 opgericht door De Leeuw en drie studiegenoten van de opleiding Nederlands, op de dies natalis van de universiteit – vandaag vijftig jaar geleden.

'Het was een mooie tijd', blikt De Leeuw terug. 'Eind jaren zestig was er veel aan het veranderen in de maatschappij. Er klonk een hoop kritiek op de oorlog in Vietnam. Leiden was veel minder conservatief dan men nu denkt.' Dat gold helemaal voor de studie Nederlands. 'Ook in de literatuur was homoseksualiteit steeds gewoner, met schrijvers als Gerard Reve en Andreas Burnier. Voor mijn jaargenoten kwam het dan ook niet als een klap aan, dat ik meer op mannen dan op vrouwen viel. Ik maakte er geen geheim van. En ik herinner me niet dat ik ooit een negatieve reactie heb gehad.'

Ja, van zijn hospita. 'Ze schreef me ooit een briefje, dat ze erachter was, terwijl ze dacht dat ik nog wel zo'n nette student was. Ze zou de politie en de directeur van mijn school inschakelen. Ik zou sowieso al verhuizen naar een studentenflat. Daar wist iedereen wat ik was. Dat was geen probleem.'

Maar zo open was niet iedereen. 'Ik schreef veel gedichten. Die werden gepubliceerd in het blad van Augustinus, waar ik overigens geen lid was. Ik werd gewaarschuwd door ouderejaars dat ik niet met die gevoelens naar buiten moest treden en beter een dubbelleven kon leiden. Ook het COC had nog als *policy* om het maar binnenskamers te houden.'

Door zijn eigen ervaring met zijn studiegenoten, vond hij dat geen optie. 'Maar door die confrontatie met die oudere generatie én omdat er een landelijke Federatie van Studenten Werkgroepen Homoseksualiteit werd opgericht, was het een vanzelfsprekende stap om er ook een in Leiden op te richten.'

Twee van de vier oprichters zouden volgens COC Leiden nog in de kast gezeten hebben. 'Dat klopt wel', zegt De Leeuw. 'Zelf ben ik nooit uit de kast gekomen, want ik heb er nooit ingezet. Ik vind het maar een rare uitdrukking. Die hokjesgeest, die werd in die tijd ook bestreden. Maar bij studierichtingen als geneeskunde of rechten, kon jezelf uiten wel je carrière kosten. Dat taboe wilden we doorbreken. En ik heb ook mensen gekend, die er zo erg onder leden, dat ze uiteindelijk zelfmoord pleegden.'

De oprichting leidde tot een aanvaring met de rector magnificus. 'Of iets dat daarop leek. Met een papier waarop onze doelstellingen stonden ben ik naar alle studentendecanen, -pastores en -psychologen gegaan. Die onderstreepten dat er behoefte was aan zoiets. Maar de rector vond het een veeg teken, als de werkgroep ook op de voorlichtingsdagen van de universiteit zou staan. Dan was het hek van de dam, en zouden er binnen de kortste keren werkgroepen masochisme en sadisme volgen.'

Samen met een vrouwelijke student ging De Leeuw naar de rector toe. 'Hij zei dat het hem beledigend leek voor een vrouw, als een man niet op vrouwen valt. Zij reageerde dat ze dat eigenlijk heel normaal vond. Uiteindelijk besloot hij zijn mening bij te stellen, en kregen we alsnog zijn zegen.'

Er volgden huiskamerbijeenkomsten en feesten in de net geopende Hifi-disco bij Minerva. De LSWH organiseerde ook populaire integratiefeesten voor homo's, hetero's en bi's bij Catena, en toen het daar niet meer paste, bij Augustinus. Ook demonstreerde een LSWH-delegatie op het Binnenhof tegen wetsartikel 248bis, wat seksueel contact tussen twee homo's strafbaar stelde, als eentje jonger dan 21 was. Het artikel verviel in 1971. De LSWH werd al in 1970 opgeheven.

'Een goed teken', vindt De Leeuw. 'We waren alweer overbodig. Maar het was wel even nodig dat we een punt maakten.' Direct na zijn afstuderen verhuisde hij naar Amsterdam. 'Ik ben weer andere dingen gaan doen. Voor mij was de homo-emancipatie een gestreden zaak. Je kreeg knuffelhomo's en ook mijn bekende naamgenoot heeft op zijn manier veel betekend. Voor mij is het in Amsterdam geen probleem om homo te zijn. Maar misschien, als je uit een zwaar gereformeerd milieu komt, dat het nog wel lastig is. Zo gaat de emancipatie toch nog door.'

Mijn ouders weten het wel, maar negeren het gewoon

Rianne Pieffers, student Engels (19) in 2018

'Ik ben gelovig opgevoed, maar ik doe er zelf niks meer mee', vertelt Rianne Pieffers (19, student Engels). Tijdens haar middelbareschooltijd zat ze bij Jong&Out, het jongerenlabel van het COC, in Zwolle. 'Sinds augustus 2017 ben ik vrijwilliger bij COC Leiden. We organiseren evenementen, bijvoorbeeld op Coming-Outdag, onze deelname aan de 3 October-optocht en nu het vijftigjarig bestaan van de Leidse homobeweging.'

Op haar middelbare school had ze geluk, vindt ze. 'Op de basisschool wist ik wel dat ik anders was. Ik wist nog niet wát het was, tot ik op de middelbare school een vriendengroep kreeg, waarin twee mensen biseksueel waren, en eentje asexueel. Dat maakte het wel gemakkelijk.'

'Thuis en in het dorp waar ik vandaan kom, was dat wel anders. Mijn ouders weten het wel, maar ze negeren het gewoon. Toen ik het vertelde, zeiden ze dat ze niet wilden dat ik er problemen mee zou ervaren en dat ik zou worden gepest. Maar daarachter zat misschien ook dat ze het onnatuurlijk vinden. Hier in Leiden wordt er geen punt van gemaakt.'

Daardoor kan de aandacht voor het onderwerp verslappen, denkt ze. 'Misschien vinden mensen het uiteindelijk minder hard nodig dat de homobeweging dingen organiseert. Zelf vind ik van wél. Het is belangrijk dat het normaal wordt, waar dat nu nog niet zo wordt ervaren. Maar om diezelfde reden moet protest misschien ook weer niet te hard klinken.'

De emancipatiestrijd blijft wel nodig, denkt ze. 'De wereld blijft veranderen. Ik merk een groot verschil tussen hier en de Biblebelt. Aan de andere kant: voor de een is een coming out moeilijk, voor de ander niet. Het is de vraag of we dat ooit helemaal kunnen voorkomen. Ik denk eigenlijk niet dat het ooit gebeurt dat iedereen op de wereld het oké vindt.'

Dit jaar wil Pieffers zich inzetten voor de oprichting van een Expreszo-werkgroep bij COC Leiden. 'Daarmee organiseren we activiteiten voor jongeren tot 26 jaar. Wie op z'n achttiende te oud is voor Jong&Out kan doorstromen. We denken aan borrels, voorafgaand aan de feesten op zaterdagavond. Daar kun je leeftijdsgenoten vinden en leren kennen, wat op grotere feesten wat lastiger is. Verder hopen we dat het COC jaarlijks gaat deelnemen aan de parade met het Leids Ontzet. We willen gewoon een vereniging zijn als alle andere.'

Bij haar ouders komt ze nog regelmatig. 'We hebben het dan niet over wat ik bij het COC doe. Ik wil de vrede bewaren. Als ik er nu over zou beginnen, sta ik heel alleen, alsof ik alleen maar tegen hen wil ingaan. Misschien later, als ik een keer een vriendin meeneem. Dan is het duidelijk meer dan een protest, en ligt de bal bij hen.'

Feest, maar ook ruzie

Vier studenten richtten op de dies natalis van de universiteit in 1968 de Leidse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit op. COC Leiden viert vandaag het vijftigjarig bestaan van de Leidse homobeweging. Vanavond is de aftrap van het jubileumjaar van de Leidse homobeweging in het Stadhuis, waar de LSWH-oprichters de Henk van Putten/LHBTI-emancipatieprijs van COC Leiden ontvangen.

Maar behalve feest is er ook ruzie: verschillende partijen, waaronder Leiden Uni-

versity Pride (LUP) doen niet meer mee met de viering (zie pagina 5).

Landelijk bestond het COC in 1968 al wel, maar de Leidse afdeling zou pas veel later voortkomen uit de Leidse Werkgroep Homoseksualiteit (LWH) en de Lesbische Vrouwen Leiden (LVL), die na het opheffen van de LSWH ontstonden.

Zaterdag is de Fifty Shades of Pink Jubilee Party in het COC-gebouw aan de Langegracht. Het volledige jubileumprogramma is te vinden op cocleiden.nl.

Het Leidse homocafé De Roze Beurs vaart mee tijdens de Peurbakkentocht, 2006. Foto Taco van der Eb

Beter in één ding uitblinken

Ewine van Dishoeck wordt president van de International Astronomical Union

Astrochemicus Ewine van Dishoeck won dit jaar de James Craig Watson-medaille voor bijdragen aan de astronomie. Zondag spreekt ze op een dag voor vrouwen in de wetenschap. 'Als je naar de top wil, hoort hard werken daarbij.'

DOOR BART BRAUN Een oud-promovenda van de Leidse Sterrewacht vertelde ooit hoe ze op astronomische congressen liet vallen dat ze samenwerkte met Ewine van Dishoeck. Van Dishoeck is een geweldig succesvolle sterrenkundige, met een enorm lange lijst van belangrijke publicaties over de scheikunde van ruimtewolken, sterren, planeten en kometen, dus die naam maakte grote indruk op collega's.

'Met *Iwain Ven Dishook, himself!* Hoe is hij in het echt?' Oeps. Dat het een vrouw was, kwam niet bij iedereen vanzelf op.

In 2009 zei u tegen *Mare*: 'Ik heb het vrouw-zijn nooit als nadeel ervaren, maar kreeg juist extra steuntjes in de rug. Astronomen zijn heel open, en als je ergens goed in bent, wordt dat opgepikt.' Sindsdien zijn er best wat studies verschenen die lieten zien dat vrouwen toch echt worden achtergesteld in de wetenschap. Bent u van gedachten veranderd?

'Eigenlijk niet. Binnen de Nederlandse Onderzoekschool Voor Astronomie, waar ik wetenschappelijk directeur van ben, houden we bij waar onze mensen terecht komen. Je ziet geen verschil in de kans om een postdoc te krijgen, of uiteindelijk een vaste aanstelling. Vrouwen doen het zelfs ietsje beter. Vergeleken met tien, twintig jaar geleden is iedereen beter geconditioneerd om te letten op faire representatie. Het blijft natuurlijk wel een kwestie die continue aandacht nodig heeft, om te voorkomen dat vrouwen afvallen. Het juiste duwtje op het juiste moment kan alle verschil maken.

'Een nadeel van vrouw zijn is trouwens wel dat je de hele tijd gevraagd wordt om in allerlei commissies te zitten. Studenten en promovendi zien je toch vooral als voorbeeld als je goed onderzoek doet, en niet omdat je bij overleggen aanschuift.'

Wat gaat u de bezoekers van de bèta-vrouwendag komende zondag vertellen?

'In de eerste plaats een enthousiast verhaal over wetenschap. Het belangrijkste advies dat ik heb: doe iets waar je hart echt in zit. Het is beter om in één ding uit te blinken, dan een heleboel dingen half-half te doen. Als je naar de top wil, hoort hard werken daarbij. Dat is niet uniek voor de wetenschap, trouwens: Olympische sporters en professionele musici doen ook niets anders dan hun sport of instrument.'

U werkt zeven dagen per week, en maakt lange dagen. 'Ik wist als kind al dat ik veel opzij zou zetten voor de wetenschap', zei u ooit. Wat heeft u moeten opgeven?

'Ik was als student nog veel met muziek bezig, en speelde in orkestjes. Mijn man (sterrenkunde-hoogleraar Tim de Zeeuw, *red.*) ken ik van een zigeunerorkest, en niet van de astronomie. Bij dat soort dingen merk je dat het leven van een sterrenkundige leuk, spannend en afwisselend is: je reist de hele wereld rond. Maar bij dingen waarbij je elke

Ewine van Dishoeck: 'Water op aarde is ouder dan de aarde zelf, zelfs ouder dan de zon.' Foto Merlijn Doomernik/HH

week ergens moet zijn, ben je te vaak afwezig.

Maar als u dan toch bereid was om offers te brengen, waarom bent u dan niet in Harvard of Princeton gebleven?

'Het waren prachtige plaatsen om sterrenkunde te bedrijven, en er waren inderdaad opties om daar te blijven. Een belangrijke motivatie om naar Nederland terug te komen was dat mijn man en ik allebei een goede positie konden krijgen. De kwaliteit van studenten en vooral promovendi was vergelijkbaar met wat we in de VS zagen. We wilden de traditie en naam van ons land ook hoog houden, natuurlijk.'

'De *resources* waren in Nederland ook beter: er was minder competitie om geld. Toen nog, tenminste. Nu is ons land daarin juist helemaal door-geslagen. Er is niks mis met beurs-aanvragen schrijven, en goed onder de loep liggen, maar je hebt ook een basis nodig om op te bouwen. Als je als hoogleraar regelmatig aanspraak kan maken op een promovendus uit de eerste geldstroom, dan kan je ook risicovoller onderzoek doen.'

Deze zomer ontvangt u de James Craig Watson-medaille voor uw bijdragen aan de sterrenkunde. Wat vindt u zelf uw grootste aandeel?

'Het grote beeld. We hebben nu meer inzicht in de evolutie van moleculen in de ruimte, en kunnen die op steeds kleinere schaal volgen. Nu zoomen we in op gebieden die lijken op ons eigen zonnestelsel, waar we

de planeten zien ontstaan. We kunnen zien hoe water zich vormt in de wolken die later sterren worden: het water op aarde is ouder dan de aarde zelf, zelfs ouder dan de zon. En we begrijpen steeds beter hoe kleine stofdeeltjes in het interstellaire medium dienst doen als de plek waar allerlei nieuwe moleculen zich vormen.'

U publiceerde ook over de Rosetta-missie naar de komeet 67P/Churyumov-Gerasimenko.

'Ik was niet betrokken bij de missie zelf, wel bij een instrument dat aan boord van de ruimtesonde zat. Dat was een supernauwkeurige massaspectrometer, die zelfs het onderscheid tussen moleculen met vrijwel hetzelfde atoomgewicht kon maken. In 2015 konden we zo aantonen dat er moleculair zuurstof op die komeet aanwezig was. Dat heeft nagenoeg hetzelfde atoomgewicht als methanol of zwavel. Toen de komeet van Halley langskwam in de jaren tachtig, konden we alleen zeggen dat er een stofje met atoomgewicht 32 aanwezig was, en nam iedereen aan dat het wel zwavel zou zijn. Nu kunnen we zeggen dat een bouwsteen van het leven ook op kometen aanwezig is. In 2017 toonden we aan dat er ook methylchloride zit: dat gold lange tijd als een *bio-marker*, een teken van leven. Leven is er echter zeker niet op die komeet. Het stofje kan blijkbaar ook abiotisch geproduceerd worden.'

En naast al dat onderzoek wordt u ook nog president van de International Astronomical Union.

'Ik ben nu al lid van het dagelijks bestuur, als *president-elect*. 2019 wordt een belangrijk jaar, omdat de IAU dan honderd jaar bestaat. Dat grijpen we aan om alle aspecten naast puur onderzoek in het voetlicht te zetten. De rol bij de ontwikkeling van landen, *outreach*, educatie en natuurlijk ook de hightechindustrie. Sterrenkunde kan zelfs een diplomatieke rol hebben, als het landen laat samenwerken.'

2019 wordt ook het jaar waarin de James Webb Telescope gelanceerd wordt. U werkt daar al sinds 1997 aan mee, dus dat moet ook een feestje voor u zijn.

'Aan de Herschel-telescoop heb ik 27 jaar meegewerkt voor hij gelanceerd werd, dus het kan nog erger. De Webb, daar ben ik eigenlijk bij toeval in beland. De ideeën waren toen nog niet helemaal uitgewerkt. Door te praten en lezingen te geven kon ik de sterrenkundige gemeenschap overtuigen van het belang van een instrument dat kon meten in het mid-infrarood. Nederland had de expertise om zo'n ding te bouwen, en op die manier ben ik erin gerold. Ook dat is iets dat ik de vrouwen zondag wil meegeven: grijp de gelegenheid als die zich voordoet.'

International Day of Women and Girls in Science 2018

Kamerlingh Onnes Gebouw
Zondag 11 februari, 13:30
zie www.physics.leidenuniv.nl/womenday

Van wie wel, en van wie niet?

De Universiteit Leiden kreeg de afgelopen maanden kritiek vanwege een schenking van het Amerikaanse filantropen-echtpaar Raymond en Beverly Sackler.

Dat geld zou besmet zijn, omdat het verdiend is dankzij de opiatencrisis in de VS. Een van de dingen die de universiteit ervan kocht: het 'Sackler-lab' voor het nabootsen van de chemie in de ruimte. Dat lab stond toen onder leiding van Ewine van Dishoeck.

'Uiteraard heb ik de discussie in de kranten met zorg gelezen en gevolgd', zegt de astrochemicus nu. 'Allereerst dit: op het moment dat dat geld hier is gegeven, twintig jaar geleden, was de aard en omvang van het opioïden-probleem niet bekend. Er was toen geen reden om dat geld niet aan te nemen. Sterker nog: op dat moment was die donatie cruciaal om het lab in leven te houden. Nu bloeit

het als nooit tevoren, onder leiding van mijn collega Harold Linnartz.

'Als je erover na gaat denken, zit aan heel veel geld van buitenaf wel iets dat niet zo mooi is. Alfred Nobel verdiende zijn geld met de verkoop van explosieven en wapens, maar is dat een reden om de Nobelprijs af te wijzen? De opiatencrisis is iets verschrikkelijks, en daar hebben heel veel mensen schuld aan, waaronder de Sacklers. Ik wil dat niet goedpraten, maar nogmaals: het speelde indertijd helemaal niet.'

'Eigenlijk zou er op termijn een universiteitsbrede discussie moeten komen over wat de regels zijn in dit soort kwesties. Iemand die geld geeft, stelt daar meestal ook voorwaarden aan – de naamgeving, in ons geval. Wat kun je afspreken? En met wie wel, en wie niet?'

My opinion is too dangerous

A British writer claims that academics fear controversial ideas

Foto Julian Anderson

British writer and academic Joanna Williams argues that freedom of speech is threatened at universities in the United Kingdom. And the same could happen in the Netherlands.

BY VINCENT BONGERS “Not long ago, I wrote a bit in the paper about a women’s college at Cambridge, where they have recently started to admit anyone who identifies as female”, says Joanna Williams, an educational specialist at the University of Kent.

“To my mind, it’s becoming an issue, because we are redefining what it means to be a woman and consequently getting rid of *women-only spaces*. I was immediately called in to speak to the head of my department, who urgently requested me not to name the university when I wrote such articles. They thought my opinion was too dangerous. I’m certain that if I wrote a piece celebrating inclusivity, the communications department would have sent out a resounding press release. That’s partly why I only work one day a week at the university: I’m leaving the academic world, step-by-step.”

You see, that world is changing, Williams says in her book *Academic Freedom in an Age of Conformity* (2016): the atmosphere is becoming claustrophobic and rebel thinkers and controversial ideas are becoming more and more taboo.

Today, Leiden University celebrates its 443rd anniversary and Rector Magnificus Carel Stolker has already posted on Twitter that his speech will address “activist professors” and “the university’s core values”.

“It’s still not a problem to be in-

involved in politics or an activist”, Williams says. “But the chances of a collision with the university governors are more and more likely. The university has become too much of a firm and consequently it frets about its media image.”

As a result, she maintains, there’s less room for deviant ideas – in Great Britain, at least. “I’ve experienced it personally: I voted for Brexit. After the referendum, angry *Remain* colleagues suddenly avoided meeting my eye. Good friends at the university wouldn’t talk to me. Brexit was very emotional; it was a major blow. I even saw groups of scientists weeping. They simply couldn’t conceive that

so many people didn’t agree with them. It came as a shock that the people wouldn’t listen to them.”

At British universities, it’s mainly the students who very actively oppose anything they see as pernicious. “It can be quite drastic. Dozens of universities have prohibited Robin Thicke’s number *Blurred Lines* because the song supposedly encourages rape and is degrading for women.” Tabloids like *The Sun* and *Daily Express* are banned on several campuses due to the allegedly racist articles.

“You could call it ‘campus madness’, Williams continues. “Something else that happens a lot is the ‘no-platforming’: someone is invited to speak, and students then try to stop the talk by staging a protest. The phenomenon started about forty years ago to keep dangerous, far-right characters away from the campus, but now it happens all the time.

“Even people you associate with more traditional leftist radicalism are targeted. In 2015, 3,000 people signed a petition to prevent feminist Germaine Greer giving a lecture at Cardiff University. She had claimed that transgenders who had had sex-change surgery were not yet real women. In the end, however, she gave the talk. Another radical feminist, Linda Bellos, was no longer welcome at a debate at Cambridge after making some comments about transgenders.

“The bad thing is that the academic staff doesn’t put a stop to it. Radical students believe they are

defending freedom of speech by banning things, but they’ve got the wrong end of the stick. Banning is always the ultimate threat to *freedom of speech*.”

In that case, should the university offer a platform to anyone with an opinion, including alt-right racists and holocaust deniers?

“It’s not for me to decide where to draw the line”, Williams replies. “Of course, there are some people who shouldn’t be invited to speak at a university, but the decision should be based on the speaker’s academic qualities and not on his or her political beliefs. Provoke a controversial speaker with your arguments. Debate the issue. If lecturers were to introduce their students to a broader range of ideas, the tendency to invite controversial speakers would weaken. But they don’t do that enough by far.”

Where does this pressure to censure things come from? “I don’t think that eighteen-year-old students go to university specifically wanting to ban things. But there are several issues here. Students have become customers who must be satisfied – especially in the United Kingdom, where you pay much more in tuition fees than in the Netherlands. It’s creating a certain mentality: a degree certificate is a product you pay for. The university isn’t a place for intellectual struggles any more. If it’s your aim, as a lecturer, to keep students happy, you don’t confront them with controversial ideas – it might upset them!

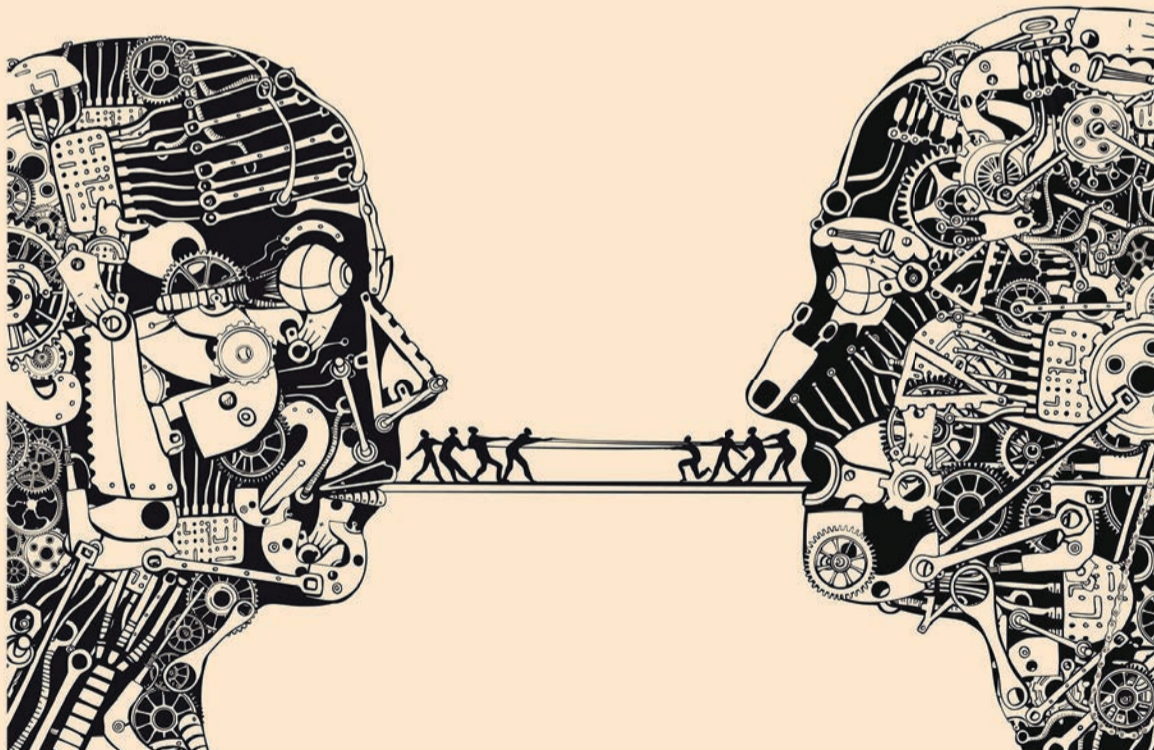
“In addition, students are increasingly regarded as fragile creatures. They’re not viewed as young adults, but big kids who need lots of care. That’s changing the dynamics of our education. Moreover, the social sciences and humanities have started to stress the notion that words are the most important aspects in the construction of reality and could cause psychological damage, so students must be protected from those nasty words.”

But censure entails more than banning speakers and songs. “There’s less opportunity to do controversial research because it might get bad press. I don’t agree with them, but there are scientists who argue that colonialism was not all bad. Universities won’t tolerate that kind of research. That can’t be justified: there is too little respect for the value of knowledge.”

Research reveals that political consensus at university is larger than ever, Williams says. “It’s a fact that lecturers often vote left-wing, although there isn’t any conspiracy to keep right-wing scientists away. It’s more of an organic process. In every sector, people prefer to take on people who have similar ideas and the same goes for universities. I’m in favour of more diversity of opinion, but I don’t really want political colour to influence job applications. We’d start to tick them off: ‘We have three right-wing lecturers, so we need three left-wing ones.’”

Last year, former MP Pieter Duisenberg, currently the chairman of the VSNU, the Association of Universities in the Netherlands, proposed a motion in which he called for a study as to whether “self-censure and the restriction of diversity of perspective influences science in the Netherlands”. Williams, however, is wary of political intervention. “In Great Britain, they’re talking about legislation to ban *bans*, so students don’t have a chance to limit freedom of speech. But that’s raising problems too: I don’t want the government to decide who can and who can’t give a talk on campus.”

A huge cultural shift is needed to liberate the universities intellectually, says Williams. “Controversial ideas are essential, particularly in academia. Such ideas challenge you. If you don’t agree with them, use them to define your own opinion more clearly. In the past, new knowledge has often been regarded as offensive. How many attempts have there been to denounce the theory of evolution? If it’s the university’s aim to only provide space for knowledge that won’t offend anyone, nothing would get done.”

Mafia changed to Mario

A Mafia-themed party held by student club De Leidsche Flesch did not go down well with Italian PhD students.

The party was called “Festa Sicilia”, with “Mafia” as a subtitle. “At first, I laughed, because it’s so ridiculous, in such poor taste, but I was disappointed and indignant too”, recalls Vincenzo Scopelliti, a Physics doc-

toral candidate. Other Italians he spoke to shared his indignation once they had seen the ad, he says.

“You can joke about it, but before you do, you need to understand the phenomenon. Their message was that the Mafia is just a quaint phenomenon in Southern Italy. But if you actually knew what it was, you’d never organise a party like that.”

“We discussed whether we should tell the organisers or the faculty but as we don’t want to limit people’s freedom to hold a party, in the end, we spoke to the organisers, and within a few minutes, they realised it would be better to switch topics.”

According to Pim Bax from De Leidsche Flesch, the Astronomy, Physics and Informatics club, the organisers hadn’t realised it could

be a sensitive topic. The party, scheduled for tonight, now has a “general Italian theme”. The events page on Facebook shows pictures of Super Mario and Luigi.

“We really don’t want to stop people throwing a party”, Scopelliti stresses. “We just want to talk to them about it.”

He is aware that people in his vicinity don’t know much about the

Mafia. “If I tell this to people who aren’t from Italy, they’re very surprised. They think that the Mafia’s a local thing, limited to Italy’s south, but the mafia operate in Northern Europe too.”

“We’ve noticed that few people know about this subject, so we’re thinking of doing something to inform them. But that’s still a work in progress.” **AK**

Even je geest uploaden

Veenfabriek speelt Space Elevator

Geïnspireerd door NASA onderzoekt theatergezelschap de Veenfabriek of het mogelijk is om te leven in de *cloud*, oftewel: zonder lichaam.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN 'In het begin dachten we dat we het over de *space elevator* gingen hebben. Dat is die lift naar de ruimte, waar NASA mee bezig is. Dat is natuurlijk een totaal bizar, sciencefictionidee, maar tegelijkertijd is het wel echt. Althans, het zou echt kunnen.'

Joeri Vos is regisseur van *Sleutelwerk: Space Elevator*. Dat stuk van theatergroep de Veenfabriek wordt opgevoerd op het Bio Science Park. Thema: leven zonder lichaam, bijvoorbeeld door je geest te uploaden. 'We bedachten dat je met een lift wel goedkoop spulletjes naar boven kan brengen,' zegt Vos.

'Maar uiteindelijk blijft die ruimtevaart moeilijk, omdat je met een raket veertigduizend jaar onderweg bent naar bijvoorbeeld de dichtstbijzijnde ster. Dan zou je dus je geest moeten uploaden naar een systeem dat langer meegaat dan een menselijk lichaam – een leuke gedachte om op door te fantaseren.'

Het stuk heeft drie delen en begint met de presentatie van de wetenschappers.

'We doen alsof we van de startup *Space Elevator* zijn, die voor hun opening de Veenfabriek heeft ingehuurd om muziek te maken. We laten de wetenschap een beetje los, maar het is wel gebaseerd op echte ontwikkelingen. We spelen ook onze eigen clichés, met de kunstenaartypes die grote plannen hebben, en de wetenschappers die zeggen: 'Nou, nou, rustig aan. Zover zijn we eigenlijk nog niet.'

Deel twee speelt zich af in een laboratorium van de Hogeschool. 'Het is een soort muzikale verbeelding over hoe het zou zijn om in de

'We laten de wetenschap een beetje los, maar het is wel gebaseerd op echte ontwikkelingen.' Foto Kyve Productions

cloud te leven, zonder lichaam. Er komen flarden van teksten voorbij, en lekker desoriënterende geluiden.'

Het laatste deel speelt zich af in een 'soort jaren zeventig lsd-trip-achtige vormgeving', met als invalshoek Oosterse filosofie. Ronald Haufe speelt 'zo'n gekke spirituele goeroe'. Vos: 'Dat gaat ook over het uitreden uit je lichaam, dat de ziel niet echt onderdeel van het lichaam is.'

Het 'Sleutelwerk' uit de titel is 'een nieuwe term voor iets dat we al langer doen,' zegt de regisseur.

'Naast onze grote voorstellingen

maken we ook een paar keer per jaar een kleiner en goedkoper project. We willen iets nieuws uitzoeken, zonder al te veel druk om veel publiek te moeten trekken en veel geld binnen te halen. Als een laboratorium, eigenlijk, al is dat deze keer letterlijk zo.'

Het is een 'bijzondere, en ook toch wel tikkie enge plek,' vindt hij.

'Na de voorstelling zaten we een biertje te drinken, en toen bedachten we dat op de eerste verdieping van het gebouw ook virussen liggen opgeslagen.

'Ik heb het calamiteitenplan gelezen - daar word je niet heel vrolijk van. We dachten er eerst aan om het publiek een beetje bang te maken. Maar dat hebben we uiteindelijk toch maar niet gedaan. Dat was toch een beetje *kill your darlings*.'

Veenfabriek, Sleutelwerk:

Space Elevator
BioPartner Center Leiden,
Gebouw 1, J.H. Oortweg 21
za 10 feb (16.00 en 20.00 uur)
en zon 11 feb (13.00 en 16.00 uur)
€ 17,50

Ontsnappen aan stress

Mindfulnessstrainer: de lat hoeft niet altijd zo hoog te liggen

Natascha van der Klooster geeft zondag een gratis workshop mindfulness. 'Is datgene waar ik me zo druk over maak, eigenlijk wel belangrijk?'

DOOR DANIELLE TUK 'Het heeft alles te maken met een open en accepterende houding,' legt mindfulnessstrainer Natascha van der Klooster uit.

Net als bij meditatie is mindfulness een middel om je aandacht te richten op het hier en nu. De stij-

gende interesse komt volgens haar doordat iedereen tegenwoordig druk ervaart.

'Dat is altijd al zo geweest, maar nu gaan mensen zich vaker afvragen wat ze willen en hoe ze kunnen ontsnappen aan, of omgaan met, dingen die je niet kunt veranderen.'

Daarbij kunnen haar oefeningen helpen, zegt de docent. 'De meest eenvoudige is de drie-minuten-ademruimte. Die doe ik zelf ook een aantal keer per dag, bijvoorbeeld als ik bij de bus of de koffieautomaat sta.' Daarbij haal je diep adem en focus je op hoe je je voelt. Het is een soort reflecteren op de situatie.

'Zo creëer je een keuzemoment: is het eigenlijk wel belangrijk waar ik me zo druk over maak? Door je aandacht te focussen kun je zeggen: misschien moet ik even mijn mobieltje opzij leggen en afmaken waar ik mee bezig ben.'

Van der Klooster komt zelf uit de financiële dienstverlening, waar ze werkdruk ervaarde. Doordat ze ook nog een druk gezin en leven had, ging ze zich bezighouden met mindfulness.

'Ik merkte dat ik daar zoveel baat

bij had en me daar zo prettig door voelde, ook omdat het heel praktisch is. Als je eenmaal weet hoe je dit kunt toepassen, kun je dat gewoon in je leven integreren zonder moeilijk gedoe.'

Tijdens een gratis workshop bij boekhandel Van Stockum vertelt ze niet alleen over mindfulness, maar laat ze ook oefeningen zien. 'Door het te doen ervaar je wat het je kan opleveren.'

Moeten studenten meer aan mindfulness doen? 'Ja, ik denk dat dat heel goed is. Je hebt er niet alleen tijdens je studie maar ook in je latere werk veel profijt van. Ik zie dat er veel van studenten wordt gevraagd. Het is een drukke situatie: je moet studeren, er wordt verwacht dat je goede cijfers haalt. Leg je de lat voor jezelf hoog of doen anderen dat voor jou?'

Workshop mindfulness
Van Stockum
Zondag 11 februari, 14:30, gratis

Studenten krijgen €75 korting op 8 lessen van 2,5 uur die normaal €400 kosten. Zie www.gietervolgeluk.nl

'Zo creëer je een keuzemoment.'

Agenda

FILM

LIDO
Fifty Shades Freed
dagelijks 18.45 + 21.30 + wo. 12.00 + 14.30 + 17.30 + do. vr. za. zo. ma. di. 12.30 + 15.30

Maze Runner: The Death Cure 3D
do. vr. ma. di. 11.30 + do. vr. ma. di. 14.30 + do. vr. za. zo. ma. di. 18.00 + 21.30

TRIANON

The Post
dagelijks 13.15 + 16.00 + 18.45 + 21.30
Zie verder bioscopeninleiden.nl

MUZIEK

GEBR. DE NOBEL
Mecano Un-Ltd + Mekanik Kommando

Vr 9 februari, 19.30, €12,50

Stukafeest

Vr 9 februari, 23.00, €5,59

Nile + Terrorizer + Exarsis

Za 10 februari, 18.30, €22,50

LOKHORSTKERK

Kamerkoor Akkoord

Za 10 februari, 20.00, €18,- (vvk €16,-)

Zo 11 februari, 15.00, €18,- (vvk €16,-)

MUZIEKHUIS

Kaia Kater

Do 8 februari, 21.00, €10,-

Fuchs: Linden

Za 10 februari, 20.30, €10,-

MUZIEKPODIUM DE-X

Artvak Saxophone Quartet

Zo 11 februari, 15.00, €10,-

PAARD VAN TROJE (DEN HAAG)

Broederliefde + Poke

Vr 9 februari, 20.00, €20,-

80s 90s Nullies presents Haags Carnaval

Vr 9 februari, 23.00, €5,-

Grauzone Festival

Za 10 februari, 16.00, €35,-

Rhoda Scott

Di 13 februari, 20.00, €20,-

PIETERSKERK

I due visi di Verdi – Toonkunstkoor Leiden en Utrechtse Muziekacademie

Za 10 februari, 20.15, €25,- (voorverkoop

€22,50)

STADSGEHOORZAAL

ScheidenvandeMarkt

Za 10 februari, 16.00, €7,50

TWEE SPIEGHELS

Simio Jazz Quartet

Za 10 februari, 16.00, gratis

DIVERSEN

THEATER INS BLAU

Nachthexen I – Jens van Daele's Burning Bridges (dans)

Do 8 februari, 20.00, €19,50

De zachtmoedige radicaal – Johan Fretz (cabaret)

Vr 9 februari, 20.30, €16,50

Geluk – Nina Spijkers

Wo 14 februari, 20.30, €18,-

VEENFABRIEK

Sleutelwerk: Space Elevator

Za 10 februari, 16.00 en 20.00, €17,50

Zo 11 februari, 13.00 en 16.00, €17,50

GEBR. DE NOBEL

Metal Record Fair

Zo 11 februari, 12.00, gratis

VAN STOCKUM BOEKVERKOPERS

Workshop mindfulness

Zo 11 februari, 14.30, gratis

CAFÉ DE VERGULDE KRUIK

Politiek forum over autofile-leed en openbaar vervoer

Ma 12 februari, 20.22, gratis

SCHELTEMA

Lezing: Circulaire economie – prof. Arnold Tukker

Di 13 februari, 20.00, gratis

PIETERSKERK

Openingsfestival Leids Cabaret Festival

Zo 11 februari, 11.30, €16,50

BPLUSC: LEIDS VOLKSHUIS

Expositie: De Kameleon

t/m 24 februari

MUSEUM VAN OUDHEDEN

Expositie: Nineveh

t/m 25 maart

SIEBOLDHUIS

Expositie: De gemaskerde krijger

t/m 27 mei

MUSEUM VOLKENKUNDE

Expositie: Sieraden – makers & dragers

t/m 3 juni

NATURALIS

Expositie: GIF!

t/m 2 september

Het Clubje

Van links naar rechts: Jolien Go, Cheryl Ilahi, Iris van der Maarel, Amber Moorman en Brittany Geers. Foto Taco van der Eb

Column

De aanhouder weet

Na een jaar studievertraging te hebben opgelopen, krijgt mijn vriendin nu een *bachelor of science* in plaats van een *bachelor of arts*. Net als twee vrienden van me: de een doordat hij eerst zijn propedeuse bestuurskunde niet haalde en de ander omdat hij pas na vier andere studies besloot om, net als de eerdergenoemden, culturele antropologie & ontwikkelingssociologie te gaan studeren.

Ironisch eigenlijk, dat studievertraging ze een titel in de wetenschap oplevert.

Ik vraag me af wat een werkgever zou denken wanneer diegene twee cv's naast elkaar ziet liggen: de een van iemand die de studie nominaal afrondde en daarvoor de titel *bachelor of arts* kreeg, de ander van iemand die er een jaar langer over deed, maar wel *bachelor of science* boven het diploma heeft staan.

Veelal wordt studievertraging namelijk als iets onwenselijks gezien, maar zij lijken de uitzondering op de regel – als ik tenminste de mensen moet geloven die beweren dat een *bachelor of science* meer waard is.

Even voor de goede orde: de antropologiestudenten die straks dat veranderde diploma op zak hebben, deden hier niet per se iets anders voor dan hun voorgangers – afgezien van dat later afstuderen dan. Waarom het in eerste instantie *bachelor of arts* heette, was juist grotendeels het resultaat van een politiek spelletje onder universiteitsbestuurders dat nu weer rechtgezet is, vertelde opleidingsdirecteur Jan Jansen me.

Het is echter niet zo dat de benoeming compleet irrelevant was. De oorspronkelijke titel had namelijk juist betrekking op de noodzaak van correct benoemen: sinds de *'literary turn'* was men binnen de wetenschap – en dan vooral binnen de antropologie – tot de bewustwording gekomen dat de manier waarop iets geformuleerd is, essentieel is binnen onderzoek.

Dat brengt me terug bij hoe we de tijd bovenop iemands nominale studieduur benoemen: 'studievertraging'. Zou het niet beter zijn als we het als 'studieverlenging' bestempelen?

Zelf ben ik bijvoorbeeld ook niet bepaald de snelste student. Filosofie is inmiddels mijn derde studie en eigenlijk had ik al een half jaar afgestudeerd kunnen zijn. Toch zou ik die extra tijd niet als vertraging benoemen, juist omdat ik daarmee van alles leerde wat ik nooit in me op had kunnen nemen als ik erdoorheen had geracet.

Het is een beetje zoals dat verhaal van de race tussen de schildpad en de haas. Wanneer je niet te overhaast bezig bent, maar wel blijft doorgaan, win je uiteindelijk toch wel van die inmiddels oververmoeide hazen.

Maar jullie willen natuurlijk weten: heb ik iets concreets geleerd in die extra tijd?

Ik heb het leren goedpraten.

MATTIJN DE GROOT is student wijsbegeerte

'Het lastigst: niet naar bed willen'

Oppas Madelief

Iris van der Maarel (23, geneeskunde): 'Ik run een oppascentrale voor gezinnen in Leiden en omstreken: Oppas Madelief.'

Brittany Geers (19, helpende zorg en welzijn, mbo): 'Ik pas gemiddeld drie keer per week op voor Oppas Madelief. Dit is mijn oppaskindje. De hele middag is ze al lekker aan het babbelen en zingen, superlief.'

Amber Moorman (21, pedagogiek): 'Aah, hoe oud is ze?'

Geers: 'Net een jaar. Ze kan al lopen. En best goed ook!'

Moorman: 'Op mijn dertiende ben ik begonnen met oppassen. Eerst op mijn eigen broertjes.'

Jolien Go (20, academische pabo): 'Ik paste ook al langer op. Bij Oppas Madelief voor het eerst met baby's: ik kreeg meteen een tweeling van zes weken. Dat was héél leuk!'

Van der Maarel: 'De meeste oppassen

zijn studenten. Omdat ik zelf in dat wereldje zit, weet ik die het beste te bereiken. Het zijn bijna allemaal meiden. Slechts twee jongens. Meer zou ik leuk vinden, maar sommige ouders geven expliciet aan dat ze geen mannen willen.'

Cheryl Ilahi (19, rechten, Haagse Hogeschool): 'Ik ben ook oppas, maar gewoon van m'n eigen buurkinderen.'

Van der Maarel: 'Zo zijn twee tweelingzussen uit Delft zeven jaar geleden begonnen met Oppas Madelief. Zij hadden zoveel oppasadressen, dat ze hun vriendinnetjes inschakelden. Omdat ze op den duur meer tussenpersoon dan oppas waren, begonnen ze een website. Gezinnen konden aangeven dat ze een oppas zochten en hun vriendinnen wanneer ze beschikbaar waren. Ze zaten bij mij op de middelbare school, twee klassen hoger. Twee jaar geleden besloten ze de rest van Nederland te veroveren.'

Ik pas sinds mijn vijftiende op en nu ben ik de *city captain* van Oppas Madelief in Leiden, oftewel: de franchisenemer.'

Geers: 'Sommige ouders vinden het leuk als je eropuit trekt. Zo ben ik een keer naar de bioscoop geweest, naar de Burger King en naar een speelparadijs.'

Van der Maarel: 'Er staan nu zo'n 160 oppassen ingeschreven. Ik selecteer en screen iedereen persoonlijk. 99 van de honderd keer kan ik aan de vraag voldoen. En die ene keer, daar baal ik dan van.'

Moorman: 'We hebben samen een apgroep en we komen elkaar tegen bij EHBO-cursussen. Dan delen we ervaringen.'

Go: 'Niet naar bed willen, dat is het lastigst.'

Geers: 'Onze oppaskinderen zijn allemaal heel goed in tijdrekenen. En niet in groente eten. Mijn EHBO-diploma heb ik gelukkig nog nooit nodig gehad.'

Van der Maarel: 'Bij mijn studie geneeskunde leer ik over gesprekstechnieken, gisteren nog over agressieve patiënten. Dat komt soms wel van pas. Verder vind ik het vooral leuk dat dit werk compleet anders is dan mijn studie. Ik had ook onderzoek kunnen doen, maar hoeveel studenten runnen er nou een eigen bedrijfje?'

Go: 'Oppaservaring is handig als ik later lerares wil worden.'

Moorman: 'En oppaswerk is flexibel. Tijdens tentamens ben ik even wat minder beschikbaar.'

Van der Maarel: 'Zelf pas ik nog zo'n vijf keer per maand op. Het is nog altijd de allerbeste bijbaan die er bestaat: lekker een boekje voorlezen, en als het kind op bed ligt rustig studeren.'

Moorman: 'Het voelt eigenlijk helemaal niet als werk.'

DOOR MARLEEN VAN WESEL

Bandirah

